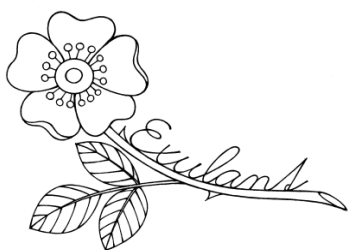

INFORMAČNÍ VĚSTNÍK č. 45 (1/2018)

zapsaného spolku

EXULANT

Milí čtenáři,

dostáváte další číslo našeho věstníku. Obsah tvoří články k tématům, kterým jsme se věnovali v loňském roce na našich setkáních i při jiných příležitostech.

Rád bych Vás upozornil, že v závěru roku vyšla kniha Edity Štěříkové „O kolonistech v exulantské kolonii Friedrichův Hradec v pruském Slezsku“. Bližší se o této knize dočtete dále. V letošním roce chystáme vydání další knihy od téže autorky o českém exulantském kazateli v Berlíně Janu Jeníkovi. Obě knihy velice doporučujeme.

Dále v textu najdete pozvánky na několik akcí, které se letos budou konat. **Zvláště bych Vás chtěl povzbudit k účasti na zájezdu do Lešna v květnu, na pietním shromáždění k uctění památky popravených vůdců protihabsburského odboje, které se bude konat 21. 6. 2018 v 17,00 hod. na Staroměstském náměstí v Praze a samozřejmě zveme do Trpíst, na setkání na hřišti v neděli 26. 8. 2018 ve 14.00 hod. a na naši konferenci a členskou schůzi ve sboru ČCE v Plzni (západní sbor) Němejцова 2. Konference se bude konat 6. nebo 12. října 2018. Datum upřesníme v příštím věstníku.**

Pokud chcete na naši činnost finančně přispět uvádíme bankovní spojení spolku: **číslo účtu 209898309, kód banky 0800.** Všem podporovatelům velice děkujeme.

Jan Bistranin

NA CESTĚ DO PRAVÉ VLASTI

I řekl Hospodin Abramovi: „Odejdi ze své země, ze svého rodiště a z domu svého otce do země, kterou ti ukážu.“ A Abram se vydal

na cestu, jak mu Hospodin přikázal. (Genesis 12, 1.4a)

Ježíš řekl: „Prorok není beze cti, leda ve své vlasti, u svých příbuzných a ve svém domě.“ (Marek 6, 4)

My však máme občanství v nebesích, odkud očekáváme i Spasitele, Pána Ježíše Krista. (Filipským 3, 20)

Sestry a bratři, děkuji vám za pozvání na setkání reemigrantů v Trpístech. Velice si toho vážím. Předstupuji před vás tak trochu s ostychem. Vždyť jste potomky pobělohorských exulantů a ve vaší rodové paměti je hluboko uložen prožitek ztráty vlasti. Svůj domov jste ztratili dokonce dvakrát. Nejprve starou českou vlast, kterou vaši předkové museli opustit kvůli věrnosti evangelické víře. A v průběhu pohnutého 20. století jste ztratili i svou novou slezskou vlast, kde jste se ocitli v pozici lidí nechtěných a nevídaných. To je osobní zkušenost ještě mnohých z vás, kteří pamatujete poválečné časy. Během dlouhého exilu jste si uchovali povědomí o své duchovní i národní identitě, ale zároveň jste se usadili mezi novými polskými a německými sousedy. Možná, že dávná česká vlast se vám stala až čímsi mýtickým, co k vám promlouvalo ze starých písní a tradovaného vyprávění předků.

Když jste se však vrátili, jakou zemi jste našli? Byla to vlast, ale vlast zraněná a ušpiněná nespočetnými lidskými křivdami, násilím, útlakem a nespravedlností. Otevřela se před vámi země vyhnanců a navrátilců. Ano, byla to vlast, ale zároveň cizina, kterou bylo nutné teprve proměnit v domov. Toto všecko jsou vaše prožitky a zkušenosti, které mi chybějí, proto onen v úvodu zmíněný ostych. Ale po domově, kde můžeme svobodně a bezpečně

žít, nepochybně toužíme všichni, ať už je za námi jakákoli minulost. Domov jako hlubina bezpečí Jana Amose Komenského. Místo, kde mohu být šťastný, kde se mi rozzářila hvězda vnitřní svobody. Existuje však vůbec takový ideální domov zde na světě? Což podoba tohoto světa nepomíjí? Otevírá se v pozemské vlasti cesta k pravému domovu?

Jistým způsobem se váš příběh podobá tomu abrahamovskému. Vždyť také Abraham opustil svou starou vlast a nechal se vést do zaslíbené země neodolatelným hlasem Božím, jemuž uvěřil. V nové vlasti žil jako přistěhovalec a cizinec, neměl to jednoduché, ale mohl svobodně sloužit Hospodinu. Myslí, že pro Abrahama, praotce věřících, neměl pojem vlasti a domova význam zeměpisný, politický či národnostní, nýbrž spirituální. Vlast je prostor, kde mohu být se svým Bohem, kde se rozvíjí můj duchovní život, protože právě na tomto místě se mi Bůh dává poznat a zjevuje mi svou vůli a svá zaslíbení. Bůh je samozřejmě všudypřítomný, vždyť je to jeden z jeho základních atributů, ale svou přítomnost odhaluje podle vlastního záměru na místech, kam přichází člověk vůči tajemství Boží přítomnosti vnímavý a ochotný nechat se do Tajemství vtáhnout. Takové místo se člověku mění v půdu posvátnou. Vlast je posvátná v duchovním slova smyslu. Věřící člověk je šťastný, když může žít jako vlaštovka, která si staví hnízdo u Hospodinových oltářů.

Matoušovo evangelium začíná postrachem většiny kazatelů - rodokmenem Ježíše Krista, kde je náš Pán a Spasitel nazván synem Abrahamovým. Na rozdíl od Abrahama Ježíš není ve své vlasti přistěhovalcem, neboť je Žid, má v izraelské zemi domovské právo. V této zemi obdržel náboženskou výchovu a získal niterný vztah k duchovním dějinám Izraele. Snad i proto se cítil být poslaný především ke ztraceným ovčím lidu izraelského, třebaže již za jeho pozemského života proniklo evangelium i za hranice zaslíbené země. Ve své domovině však Ježíš čelí nepochopení, odporu, pronásledování a nakonec i odsouzení ze strany těch, kteří se sami považují za děti Abrahamovy. Jeho osobní

pouto s nebeským Otcem a jeho mesiánský nárok berou jako rouhání a útok na tradici, v níž se zformovalo jejich náboženské myšlení. Abraham žije mezi cizinci a pohany jako služebník Boží. Ježíš žije mezi příslušníky vlastního národa, hrdého na dědictví biblické víry, ale jako Syn Boží je mnohými z nich odmítnut, ačkoli Písma svědčí o něm. A tak spolu s Karlem Hynkem Máchou můžeme říci o Ježíšovi, že jeho země se mu stala kolébkou i hrobem. Ale ještě něčím více: místem VZKRÍŠENÍ!

Napětí mezi domovem a cizinou, patrné v příběhu Abrahama i Ježíše, se promítá i do našeho vztahu k českým zemím, v nichž máme svou vlast a domov. Nejpozději od dob Jana Husa jsou české země prostorem, kde se prolínají různé duchovní proudy. Ty spolu válčí, nebo alespoň soupeří, jindy se učí vzájemné toleranci, anebo se dokonce s respektem přijímají a obohacují oboustranným dialogem. Po několik staletí nesdíleli Češi společné duchovní dějiny. Nejde tu pouze o výklad dějin, nýbrž o bytí v dějinách, jak píše filosof Zdeněk Neubauer. Čeští katolíci byli zabydleni v jiných dějinách než čeští evangelíci. Pro jedny byla reformace pohromou, pro druhé byla pohromou protireformace. Jedny dějiny symbolizuje kříž, druhé kalich. Žili jsme v jedné zemi, ale ve dvojích dějinách. V duchovní krajině českých zemí však musí růst obojí. Jakmile jedno či druhé vytěsníme, náš obzor se zúží natolik, že nejsme schopni vidět dál než za vlastní představu pravdy. Nedává smysl soutěžit o to, kdo má více pravdy, protože pravdu nevlastní ta či ona strana. Teologicky viděno: naopak Pravda chce vlastnit nás! První Pravdou je živý Kristus.

Neexistuje křesťanská víra bez určitého zázemí, které historicky vytvořily jednotlivé církevní konfese. V nich máme své duchovní domovy, kam za námi do společenství přichází Kristus ve svém slově a ve svátostech. Proces hojení rány na srdci českých duchovních dějin snad začne tehdy, když si uvědomíme, že žijeme ve společném domě, kde je mnoho příbytků a domovů, kde máme právo bydlet si každý po svém, ale kde se

také můžeme navštěvovat, otvírat dveře sousedovi a zvát ho ke stolu. Zkusme si naši pozemskou vlast představit jako předobraz toho, co ve víře očekáváme, že se naplní v pravé vlasti nebeské. Písmo svaté hovoří o nádherné svatební hostině Beránkově, kde za hodovním stolem zasednou mnozí od západu i východu. Nepochybně nás překvapí, kdo všechno bude mezi pozvanými. Pamatujme, s kým stoloval Ježíš a jaké pohoršení tím vzbuzoval. V průběhu českých dějin se křesťané bez rozdílu konfesí stali zdrojem pohoršení naopak tím, že jeden druhého od stolu vylučovali a bránili si každý svůj talíř. Možná, že právě v tomto pohoršení tkví kořeny českého sekularismu a praktického ateismu, charakteristického pro současnou dobu.

Na mé domovské Církvi československé husitské mi byl vždycky sympatický její znak: kalich, do něhož je ponořen kříž. Dozajista se tím vyjadřuje teologická souvislost mezi svatou večeří Páně a spásnou obětí Kristovou. Později jsem pochopil, že tento znak je také symbol smíření a nástroj uzdravení naší historické paměti. Patříme k sobě, tak jako kalich a kříž patří k sobě. Mám za to, že uzdravování paměti a hojení ran z minulosti je velikým úkolem, který leží před křesťany v českých zemích. Úkolem, v němž dokážeme obstát, když spojíme síly a společně se spolehneme na sílu Ducha svatého. Vyprosme si k tomu abrahamovskou víru a duchovní svobodu i ježíšovskou odvahu a obětavou lásku!

Kázání faráře CČSH Lukáše Bujny na setkání reemigrantů v Trpístech 27. 8. 2017

K VÝROČÍ REFORMACE DR. MARTIN LUTHER

K čelním představitelům světové reformace patří Martin Luther, Huldrych Zwingli, Martin Bucer, Jan Calvin a Theodor Beza. Všichni tito muži žili v 16. století, byli původně katolickými kněžími, oženili se a dožili se (s výjimkou Bezy) na dnešní dobu poměrně krátkého věku: Luther (1483-1546), Zwingli (1484-1531), Bucer (1491-1551), Calvin (1509-1564) a Beza (1519-1605).

Všichni poznali, že jediná cesta ke změně člověka je cesta Božího slova. Reformátoři také Bibli překládali, a to ne z latinské Vulgáty, nýbrž z původních jazyků (hebrejštiny a řečtiny). Luther přeložil Bibli do němčiny, Calvin do francouzštiny. Pro tento článek o reformaci jsem vybral Martina Luthera.

Dr. Martin Luther, přední postava reformace církve, Němec, byl augustiniánským mnichem. Často prožíval ve svém mnišském životě depresi, které pramenily z nejistoty víry. Otec chtěl mít z něho právníka, syn inklinoval k životu zasvěcenému Bohu. Stav církve byl v jeho době velmi neutěšený. Martin poctivě prožíval cvičení v klášteře, a přes veškeré úsilí nedosahoval pokoje. Až po zkušenosti v Římě při vstupu do baziliky sv. Petra mu přelétla hlavou myšlenka, jakési osvětlení, které dává Duch svatý. Tou myšlenkou byly vlastně verše z Listu Římanům: „Nestydím se za evangelium, neboť je to Boží moc k záchraně pro každého, kdo věří, předně pro Žida, ale i pro Řeka. V něm se zjevuje Boží spravedlnost z víry k víře, jak je napsáno: „Spravedlivý z víry bude živ““ (Ř 1, 16-17). Luther začal přehodnocovat svou osobní víru a pohled na církev. Výsledkem jeho přemýšlení a vnitřního zápasu bylo to, že dne 31. 10. 1517 (to je datum, kdy slavíme Den reformace) na dveře chrámu v saském Wittenbergu přibil svých slavných 95 tezí.

Ve svém Výkladu epištoly Římanům Luther o svých zápasech píše: „V duchovním člověku tedy zůstává hřích, aby jej podněcoval k hledání milosti, k pokořování pýchy a domýšlivosti. Nejsme povoláni k odpočinku, ale k boji se svými vášněmi... Jen těm Bůh nepřipisuje jejich hřích, kteří se mužně střetnou se svými zlými sklony a s nimi bojují, vzývajíce Boží milost. Ať si tedy nemyslí ten, kdo se zpovídá, že se zbavil všeho břemene, aby nadále mohl žít v klidu. Musí si uvědomit, že ve chvíli, kdy složil své břímě, stává se bojovníkem Božím a přijímá úkol s Bohem bojovat proti ďáblu i proti sobě. Neuvědomí-li si to, jeho pád nastane rychle.“ Luther také skládal písně, v jedné z nich (Hrad přepevný jest Pán Bůh náš) se zpívá:

„Pán Bůh náš jest nám pevný hrad, i dobrá zbroj i valy. On z béd nám ráčí pomáhat, jež ted' se na nás valí. Ten dávný lstivý vrah ted' hrozí, že až strach; moc převelká i lest – toť jeho výzbroj jest. Nic mu tu rovno není.

Jsmo se svou silou v koncích už, ba málem po nás veta. Však za nás lká ten pravý muž, jež dal nám sám Pán světa. Chceš znát, jak je zván? To sám Kristus Pán, Pán světa celého a není jiného. On musí zvítěziti.“

Luther zdůrazňuje obnovu církve Božím slovem. Jeho ústřední myšlenkou je: milost Boží zjevená v Ježíši Kristu. Za prvořadé považoval ty biblické knihy, které vyvyšují tuto milost, naopak ty, jež apelují na skutky, jsou podle něj druhořadým Božím slovem. Zvláště důležitý byl pro něj List Galatským, jehož hlavním tématem je ospravedlnění z víry, a také List Římanům, který hovoří o Boží spravedlnosti, přinášející člověku pokoj. Boha viděl Luther především jako dárce smíření a ospravedlnění, které vede křesťana k neustálému zápasu se starou náturou. Důrazem luteránů je „radost ze spásy“ (zatímco důrazem kalvinistů je „Boží sláva“). Luther vyzýval své pokračovatele, aby neustávali v úsilí reformační církev neustále reformovat. Žel, ani ne po stu letech už v luterství vládla ortodoxie a zkonstnatelost. Duch svatý vymizel pod vlivem institucionalismu. Leckde luterští hodnostáři usilovali podobně jako katoličtí o spojení trůnu s oltářem, tedy o spojení světské moci s církví. Luther na počátku neměl snahu zakládat novou církev, šlo mu jen o reformu církve stávající, a to na základě těchto principů: Sola scriptura (Pouhým Písmem), Sola fide (Pouhou vírou), Sola gratia (Pouhou milostí).

Z těchto principů vyplývají i negativní stanoviska k otázkám pelagianismu (skutkaření), sedmi svátostí, uctívání svatých a Marie, učení o očištění, papežství atd. O sto let starší kritickou pozici Husovu Luther zpočátku neznal. Teprve po výtce svých protivníků, že se hlásí k Husovu kacířství, se s dílem Husovým seznámil a otevřeně se pak přiznal k tomu, že s Janem Husem (a Janem Vikle-fem) sympatizuje.

Dovolím si odkaz Martina Luthera dnešní církvi shrnout takto: Nezáleží jen na lidském

úsilí, ale na Boží milosti. Vyrůstá-li naše víra z Božího Slova, potom Duch svatý nám dá osvětlení i moc k životu radostné jistoty. Božím Slovem je Písmo svaté Starého (39 knih) a Nového zákona (27 knih). Je „vdechnuté Bohem a je užitečné k učení, k usvědčování, k napravování, k výchově ve spravedlnosti, aby Boží člověk byl takový, jaký má být, důkladně vystrojený ke každému dobrému skutku“ (2Tm 3, 16-17).

Stanislav Stebel

REFORMAČNÍ ZÁSADY

„Milostí tedy jste spaseni skrze víru. Spasení není z vás, je to Boží dar; není z vašich skutků, takže se nikdo nemůže chlubit. Jsme přece jeho dílo, v Kristu Ježíši stvořeni k tomu, abychom konali dobré skutky, které nám Bůh připravil.“ (Ef 2, 8-10)

Reformační zásady se dají shrnout do jedné věty: Spasení je dar, Bůh se rozhodl nás lidi neodsoudit, ale daroval nám milost, Boží milost (pouhá milost), jeho milost se projevila v Ježíši Kristu (pouze Kristus), o něm se dovídáme v Bibli (pouze Písmo) a spasení si přivlastňujeme vírou (pouhá víra).

Když Martin Luther v roce 1522 překládal Nový zákon, přeložil apoštolovu větu o našem ospravedlnění vírou v tom smyslu, že jsme ospravedlněni JEDINĚ vírou, POUZE vírou („ALLEIN durch den Glauben“). Navzdory námitkám, že tím vkládá do biblického textu něco, co tam není, na oprávněnosti svého překladu trval. V Listu o překládání (1530) jej zdůvodnil: Ano, ví o tom, že v řeckém Pavlově textu stojí „být ospravedlněn vírou“; apoštolovo odmítnutí „ospravedlnění ze skutků zákona“ však reformační překlad „jedině vírou“ reprodukuje věrně a naléhavě.

Luther a ostatní reformátoři chápali Ježíšovo zvěstování odpuštění hříchů pavlovsky: jako evangelium o ospravedlnění bezbožného člověka.

Když apoštol Pavel psal křesťanům z pohanů „Jste ospravedlněni vírou bez skutků zákona“, myslel tím: „Stali jste se před

Bohem spravedlivými, protože jste uvěřili v Krista, ne proto, že byste se snad dali obřezat a začali plnit příkazy Mojžíšova zákona.“ Když reformátor církve Dr. Martin Luther opakoval apoštolova slova katolickým křesťanům své doby, myslel tím: „Stali jste se před Bohem spravedlivými, protože věříte Kristovým zaslíbením, ne proto, že usilujete o to plnit nařízení a předpisy římské církve.“ Protestanské církve dodnes zvěstují, že nám hříšníkům Bůh vymazal náš hřích ne proto, že bychom si to nějak zasloužili, že bychom pro to něco udělali, něco vykonali nebo alespoň vyvinuli snahu něco vykonat, nýbrž jen a jen z toho důvodu, že se rozhodl nám náš hřích nepočítat. Jsme spaseni bez svého přispění, nezaslouženě, z milosti. Bůh se na nás nechce hněvat, nechce nás trestat; smiloval se nad námi a odpouští nám.

Luther nebyl systematik. Myšlenka přiřadit k sobě teologické výpovědi s částicemi POUZE nepochází od něho. Přišli s ní luterští teologové vedeni dobrým úmyslem pojmenovat luterské pravověří, shrnout smysl reformace do několika zapamatovatelných hesel. V učebnicích teologie se těmito formulím říká principy reformace: spasení jsme pouhou milostí, kterou přijímáme pouhou vírou. Další je „princip Písma“, bibličnost křesťanské víry a křesťanského života. Církev se sama podřizuje Bibli jako sobě nadřazené normě.

Latinské výrazy se uvádí proto, abychom si uvědomili, že Lutherova reformace není jen záležitostí německou, nýbrž západoevropskou, celosvětovou, a tedy i naší. Čtyři známá hesla reformace MILOST, VÍRA, BIBLÉ, KRISTUS jsou uvozena částicemi. Do češtiny je můžeme překládat POUZE, JEN, JEDINĚ, TOLIKO, VÝHRADNĚ. České slovo JEDINĚ je nejbližší latinskému SOLUS a německému ALLEIN. Zaběhnutý český překlad však zní, alespoň u prvních dvou hesel, POUHÝ: POUHÁ MILOST, POUHÁ VÍRA.

CO je nutné k spasení? Pouhá milost (sola gratia), pouhá víra (sola fides), jen Bible (sola Scriptura), jedině Kristus (solus Christus).

JAK se uděluje spása? Jen slovem (solo verbo), jen na základě Bible (sola Scriptura).

K jednotlivým heslům v pořadí logiky spásy:

1. Sola gratia – pouhou milostí

„Milostí tedy jste spaseni skrze víru.“ (Ef 2, 8) Martin Luther byl velice zbožný člověk. Chtěl žít život tak, aby se Bohu líbil. A protože byl člověkem přemýšlivým, stále přemýšlel, jak ještě by měl svůj život vylepšit. Jak toho nabídnout Bohu co nejvíce? Ovšem vrtala v něm pochybnost: dělám opravdu dost? Vždyť stále mám nějaké nedostatky. Už jenom skutečnost, že se takto pochybovačně ptám, znamená, že jsem se mu nedal naplno. Jak získám milosrdného Boha? Po dlouhý čas se Lutherovy úvahy točily v tomto kruhu. Jak se k tomu doberu. A pak k němu jasně promluvalo biblické poselství: „Milostí tedy jste spaseni skrze víru. Spasení není z vás, je to Boží dar; není z vašich skutků.“ Tento objev Martinovi změnil život: Bůh mne má rád bez ohledu na moje skutky.

Jsme spaseni nezaslouženě, milostí. Ani ti lepší a nejlepší z nás se nebudou moci před Bohem vykázat jako dobří. Nemůžeme vhodit na misku vah spravedlnosti své dobré skutky, výkony standardní či nadstandardní zbožnosti nebo mravnosti a vznést vůči Bohu nárok: „Jsem v právu, měl bych být spasen.“ Jsme spaseni jen a jen proto, protože se Bůh rozhodl uplatnit proti nám pouhou milost.

Milostí jste spasení. Z lásky, kterou si nelze koupit žádným svým výkonem. Život a naději dostáváme zadarmo. Pouhou milostí – sola gratia. Což je dobré vědět i v dnešní době plné nároků. Život má smysl a hodnotu i bez ohledu na množství výkonů. Z milosti žijeme a z milosti budeme žít navěky.

2. Solus Christus – pouze Kristus

Naše záchrana se odehrála v Kristu, skrze Krista, díky Kristu. Původcem a dárcem spásy člověka je jedině Kristus, nikdo jiný. V dopisu Římanům se píše: „Vyznáš-li svými ústy Ježíše jako Pána a uvěříš-li ve svém srdci, že ho Bůh vzkřísil z mrtvých, budeš spasen.“ (Ř 8,11) Na koho se obrátit ve věci spásy? Koho oslovit? Prostředníkem nejmocnějším je Pán Ježíš. Pravý člověk a pravý Bůh je původcem naší záchran. Pro reformátory platilo – když mluvit o spáse, tak

jedině v souvislosti s Kristem. Solus Christus. My už si ani nedokážeme představit, jak rozbujelá byla pozdně středověká pověrčivost. V tehdejší pojetí měl kolem sebe Kristus řadu pomocníků, kteří mu pomáhali konat dílo spásy. A v lecčems byli větší odborníky než Ježíš sám. Něco podobného dnes nalezneme v lidové víře v Africe. Nebylo náhodou, že Luther načasoval své vystoupení na předvečer svátku všech svatých 31. října. Chtěl nabídnout alternativu k nepřehlednému zástupu světců. Solus Christus, pouze Kristus. Cesta ke spáse vede jenom přes Krista: „Vyznáš-li svými ústy Ježíše jako Pána a uvěříš-li ve svém srdci, že ho Bůh vzkřísil z mrtvých, budeš spasen.“

3. Sola Scriptura – pouze Písmo

Další zásada – pouze Písmo, rozumí se pouze Písmo svaté.

O své záchraně se dozvídáme pouze z Bible. Nejsme ovšem prvními ani jedinými čtenáři Bible, nečteme Bibli sami. „Pouze z Písma“ neznamená z Písma bez ohledu na minulou a současnou církev. Mezi zohledňováním toho, jak Bibli rozuměli a rozumějí bratři a sestry přede mnou a vedle mě, a jak jí rozumím právě já, panuje zdravé napětí. Luther říká: „Pouhá zkušenost tvoří teologa.“ Záchrana k nám přichází pouze prostřednictvím slova, slova zvěstování, biblického kázání. Ne beze slov, jak by chtěli mystici. „Jedině slovem“ neznamená „slovem bez svátostí“ ani „běžně kázáním a výjimečně také svátostmi“. Křest a večeři Páně chápali reformátoři jako „viditelné slovo“ (verbum visibile), jako slovo, které se mezi námi ztělesňuje. „Jedině slovem“ samozřejmě neznamená „slovem prostým emocí“ nebo „slovem bez výmluvných činů“.

V době reformace pro většinu věřících byla Bible stále ještě jen k poslechu. Slyšeli ji číst v kostele, domů si ji mohl pořídit jen málokdo. Zásada pouze Písmo znamená, že s Bibli si vystačíme v otázkách spásy. Biblický verš: „Veškeré Písmo pochází z Božího Ducha a je dobré k učení, k usvědčování, k nápravě, k výchově ve spravedlnost, aby Boží člověk byl náležitě připraven ke každému dobrému činu.“ (2Tm 3, 16-17)

Všechno potřebné ke spáse je obsažené v Bibli.

Příklad: Jako ve slabikáři – v něm se také naučíte všechna potřebná písmenka od A do Z. Už žádná další se nepotřebují přidávat, jenom se z těch stávajících sestavují nové knihy, nové dopisy, nové písničky. Ale základ je dostatečný. Reformace se důrazem na Bibli jako zdroj poznání postavila kriticky k učitelské tradici církve – a začala vytvářet novou. Neboť nedokážeme žít bez tradic. Vždy na někoho navazujeme, vždy něco předáváme. Ale Sola Scriptura je u nás protestantů dodnes platná zásada. Neboť i tu svou tradici konec konců poměrujeme Bibli.

4. Sola fide – pouhou vírou

Jak ale spasení, tuto milost darovanou v Kristu uchopím? Jak se jí zmocním? Jak ji vtáhnu do svého života? I zde nám odpovídá tentýž přečtený verš. „Milostí tedy jste spaseni skrze víru.“ Spasení jste milostí, jež je uchopena vírou. Naše víra je rukou, kterou natahujeme k Bohu.

Na spasení odpovídáme, spasení si přivlastňujeme pouhou vírou, ne vírou a skutky. Tato víra však není sama dobrým skutkem, nýbrž dílem Ducha svatého v nás, a nikdy to není víra bez skutků. Činy lásky víru vždy doprovázejí, dosvědčují, naše víra se v nich zviditelňuje. Luther říká: „Pouhá víra není nikdy sama, osamocená.“

Nepotřebuji si nijak dokazovat, že mne má Bůh rád. V časech dobrých i zlých věřím, že Pán je se mnou. Neboj se, toliko věř, opakuje se různým způsobem v Bibli. Luther se ohradil proti všemožným představám, že člověk získává Boží milost nějakým svým zařizováním – účastí na obřadech, nákupem odpustků, hromaděním slov či rozdáváním almužen. Obřady bez víry jsou k ničemu. Slova bez víry jsou k ničemu. Vždyť jednou nastane čas, kdy ničeho takového nebudeme schopni. To už se pak k Boží milosti nedostaneme? Ne. Skrze víru se k nám dostává Boží milost. My jsme pořád žebráky, opakoval Luther s oblibou. Pořád jsme žebráky. Pořád čekáme s nataženou rukou, s nataženou rukou víry, že se Pán Bůh k nám přizná. A on

se k nám přizná – ze své lásky. „Milostí tedy jste spaseni skrze víru.“

Reformační víra, zbožnost a teologie neusilují o křesťanský minimalismus. Smyslem částic POUZE a JEN je upomínat na Ježíšova slova starostlivé Martě: „Jen jednoho je třeba.“ (Lk 10,42) Může být leccos, ale jedno být musí. Bez toho či onoho se obejdeme, bez milosti Boží a víry v Krista křesťany být nemůžeme. „Co mám dělat, abych byl zachráněn? Věř v Pána Ježíše Krista, a budeš spasen.“ (Sk 16,30n.)

5. Soli Deo gloria – pouze Bohu sláva

To je poslední, páté solo. Samému Bohu sláva. Cílem není oslavit člověka, nýbrž Boha. Pánu Bohu vděčíme za život časný i věčný. Proto jej budeme chválit nyní i na věčnosti. Reformace vedla k hotové explozi zpěvníků, kancionálů. Tiskly se všemožné zpěvníky pro použití v kostelech, školách i v domácnostech. Lidem záleželo na tom, oslavit Boha. Soli Deo gloria. Bůh sám je hoden chvály.

Michal Petratur

HUS A LUTHER PODOBNOST A JINAKOST

Hus psal: „Ó nejsladší Kriste, táhni nás slabé za sebou, poněvadž, když ty nás nepotáhneš, nemůžeme tě následovati... nechť předchází, prostředkuje a následuje tvá milost.“ Víra je vztah důvěry ke Kristu. Luther také postavil na přední místo Boží milost a víru člověka, nemáme se klanět svatým, ani ctít sochy, obrazy, pěstovat obřady.

Hus věrně trval na svobodě stát za poznanou pravdou Páně, napsal, „pravda tě vysvobodí od hříchu, od d'ábla, od smrti duše a konečně od smrti věčné, jenž jest odloučení věčné od milosti Boží“. Luther napsal spisy O svobodě křesťanově a O babylonském zajetí církve.

Hus odmítal odpustky. Odpuštění je z Boží milosti. Peníze z prodeje odpustků šly na válku papeže proti neapolskému králi. Tři mládenci – Martin, Jan a Stašek protestovali a byli zatčeni. Hus se jich zastal na radnici,

byli popraveni, pohřeb vykonal Hus v Betlémské kapli. Byla klatba od papeže, pak druhá ztížená klatba a interdikt, což byl vyděračský zákaz bohoslužeb, dokud bude Hus v Praze. 18. října 1412 se odvolal k Bohu, svěřuje svou při Kristu, soudci nejspravedlivějšímu. Hus toto písemné odvolání zveřejnil na vratech mostní brány Karlova mostu. Odešel z Prahy na venkov, a působil na Kozím Hrádku a na Krakovci, kázal pod širým nebem.

Luther říkal, že odpuštění je činem Boží milosti, a tak je člověk činěn spravedlivým, ospravedlněným, obnoveným, očištěným, není možné si zaplacením odpustkového listu odpuštění zjednat. Prodej odpustků provozoval v Německu dominikánský mnich Tetzel. Peníze šly na opravu svatopetrského chrámu. 31. října 1517 Luther přibil list na chrámové dveře ve Wittenbergu, 95 thesí, že celý život je pokáním, ne zpovědí a dostiutčením od kněží, a tím vystoupil proti odpustkům. „Skutečný poklad církve je svatosvaté evangelium slávy a milosti boží“. Spasení je z milosti, ne z našich výkonů a zásluh, záslužnictví, výkaznictví, samolibosti. Podle epištoly Římanům člověk se stává spravedlivým vírou bez skutků zákona.

Došlo k pálení knih v akci proti Husovi i proti Lutherovi. Ten spálil naopak papežskou bulu.

Papež prohlásil Luthera za kacíře. Husa odsoudil koncil jako kacíře.

Pravda Boží. Hus citovanému výroku předesílá výzvu hledat, slyšet, učit se, milovat, pravdit, držet, bránit pravdu až do smrti. Stále odkazuje na Písmo. Pro Luthera Písmo je rozhodující v myšlení víry, ne pozdější tradice a dodatky, napsal: „zůstanu zajatcem Božího Slova“. V kázání má být opravdovost, prostota. Odmítá uctívání svatých, obřadnictví. Poklad církve je Kristus, ne papež. Hus napsal spis De ecclesia, O církvi; papež není skálou, tou je Kristus, on je základem církve. Z tohoto spisu byl žalován na koncilu.

Hus píše proti svatokupectví, bohatství, rozmařilosti, obžerství, okázalosti, žokům peněz, cituje mnicha Bernarda z Clairvaux. Luther píše proti zdobivosti v církvi.

Luther vyznává skrytost Boží, Bůh je Deus absconditus, a drží teologii kříže. Není potřebí viditelné obřadnictví, poutě, procesí, stačí víra. Podle Husa je víra o věcech neviditelných, a že těžko je skryté věci věřit. Právě milost Boží je zdrojem víry a také víru posiluje.

Hus píše o svědomí před Bohem, varuje před širokým a úzkým svědomím ve spisku Dcerka. Široké je jako pytel, vrata široká, kterými projde kuň i velbloud, vše se tam pomíchá. Svědomí úzké vede k zoufalství, že člověk je příliš zlý, že nic dobře nečiní, úzkým svědomím klame ďábel. Jinde píše, že ďábel se rozhněval na Betlémskou kapli v Praze. Luther píše velmi často o ďáblu a jeho pokušení, píše o Anfechtung, pokušení a pochybnosti a varuje před ďáblem. Hudba je zbraň v boji s ďáblem. Dodejme, že v řeckém slově diabollos dia znamená skrze, ballein znamená házet. Ďábel všechno zpřehází a způsobí chaos.

Luther odmítá předpodstatňování chleba a vína v tělo a krev. Kristus je přítomen svým slibem a skrze víru v něho. Podobně smýšlel v navázání na Jana Viklefa Hus. Večeře Páně má být vysluhována podobojí, chléb a víno také laikům. Jakoubek ze Stříbra to zaváděl, Hus schvaloval podobojí, psal z Kostnice, že s tím pomůže, až se vrátí.

Podle Husa sbor jsou ti povolání Bohem, církev má následovat Krista a žít v poslušnosti Božího zákona. Luther obhajoval všeobecné kněžství věřících.

Hus pamatoval na přítele Jeronyma, ten jel do Kostnice, aby se Husa zastal, byl zatčen, zřekl se Husa, ale pak se ho nově zastal a vrátil se k němu, trpěl v žaláři pověšen na trám za nohy, byl odsouzen, nasadili mu čepici kacíře jako Husovi, byl upálen.

Luther se Husa zastal v předmluvě k Husovým spisům 1529 slovy: „Vizte jak se Hus přidržel ve svých spisech i slovech učení Kristova, s jakou odvahou zápasil s útrapami smrti, s jakou trpělivostí a pokorou vše trpěl, a s jakou velikostí ducha podstoupil ukrutnou smrt na obranu pravdy. A vše to vykonal samojediný v imponujícím shromáždění lidí nejvíce vynikajících a nejmocnějších,

podoben beránku uprostřed vlků a lvů.“

Hus jel nechráněn do Kostnice, nespolehlivý byl glejt císaře Zikmunda, tam byl uvězněn ve vlhkém vězení dominikánského kláštera, pak na hradě biskupa v Gottlieben, Zikmund ho přenechal koncilu. Mezi jeho odpůrci byl bývalý přítel Štěpán Pálec. Luthera dal unést kurfiřt Friedrich Moudrý a ukryl ho na svém hradě Wartburgu.

Luther píše o hudbě a písních. Připomeňme píseň Hrad přepevný, (ďáblové musejí ustoupiti, je zde Pán s dary Ducha svého) a Z hlubokosti volám k tobě, (z milosti jsou odpuštěny hříchy, utíkám se k Bohu a ne ke svým zasloužením), hrál na loutnu. Připomeňme Husovy písně – Jezu Kriste štědrý kněže (dáváš nám bohatství mnohá, sobě nás tak za vzácné máš) a Navštiv nás Kriste žádoucí (navštiv nás a dej nám se v srdci poznati, chvála Bohu v radosti mezi námi bez žalosti). Má se pěstovat společný zpěv i s doprovodem nástrojů, píše Luther. Hudbou vzdorujeme zlým myšlenkám, a tak dodávám: pěstujme hudbu, Bacha, Beethovena, Mozarta, ale také jazz, blues a rockovou hudbu.

Hus podrobuje všechny, i krále, pod Boží svrchovanost, Luther mluví o dvojí říši, duchovní a světské, je u něho nebezpečí dualismu, kdy se mu vrchnost vymyká z autority Boží.

Hus soucítil s chudými lidmi, znal venkov. Luther se postavil proti sedlákům v roce 1525, když se bouřili proti útlaku říšských knížat, vojáky vyzývá sedláky bít a potlačit. Sedláci byli poraženi. Jejich vůdce Tomáš Müntzer byl popraven.

Hus nemluvil proti Židům. Luther ze zklamání, že nepřijímají Krista, napsal hroznou knihu Proti Židům a jejich lžím v roce 1543, v níž žádá jejich tvrdé potlačování.

Hus byl bez manželství, bez rodiny. Luther měl manželku Kateřinu z Bory, rodinu, šest dětí, jedna dcera zemřela po necelém roce, druhá ve 13 letech.

Jak umřeli? Hus v Kostnici v roce 1415 na hranici v ohni, bylo mu 45 let. Tam řekl: „A na té pravdě, kterou jsem kázal, psal a učil ze zákona Božího i z výkladu svatých otců,

dnes vesele chci umřítí.“ Luther zemřel v 62 letech roku 1546 v Eisenachu, Jeho poslední slova zřejmě s odkazem na Boží milost byla: „Jsme žebráci. To je pravda.“ Jeho manželka zemřela roku 1552 v nedožitých 54 letech.

Hus a Luther: Svoboda je z Boha v Kristu a v Duchu svatém, nechlubme se svými zásluhami, víra však nese ovoce činů. Pravda Páně je pramének svobody, který proudí tiše do myšlení a srdce člověka a Boží milost ho vyzbrojuje pro nastávající zápasy a utrpení i tváří v tvář smrti.

Jan Čapek

POZVÁNKY

24.3.2018 – seminář pro učitele a zájemce o dějepis, český jazyk a společenské vědy na faře ČCE v Pardubicích, organizuje VERITAS;

6.-8. 5. 2018 – zájezd Exulanta do Lešna;

21. 6. 2018 v 17.00 hod – pietní shromáždění k uctění památky 27 popravených představitelů českého odboje na Staroměstském náměstí v Praze;

3.7.2018 – Husův den na Kalichu u Železného Brodu;

3.7.2018 – slavnost na Růžovém paloučku u Litomyšle;

26. 8. 2018 ve 14.00 hod. setkání reemigrantů a dalších na hřišti v Trpístech;

říjen 2018 - konference a členská schůze spolku Exulant v Plzni (západní sbor), Němejцова 2.

JAN JENÍK, ČESKÝ KAZATEL V BERLÍNĚ (1748 – 1827)

Dvě kulatá výročí životních dat Jana Jeníka nám zas připomínají exulantskou historii. Jan Jeník sám nebyl exulantem. Narodil se před 270 lety v Berlíně. Jeho otec Jakub Jeník emigroval do Berlína jako dvacetiletý mladík v roce 1738 z Těrlicka na Těšínsku, o devět let později se oženil s Marií, dcerou exulanta Jiřího Špačka, původem snad z Počátek, a Jan se narodil 6. července 1748 jako jejich první dítě. Vyrůstal v exulantském luterském sboru, slýchal vyprávění starších exulantů o ztraceném domově a zakoušel

důsledky exulantské chudoby. Chodil do české školy, a protože tak velmi toužil po vyšším vzdělání, začal navštěvovat i vyšší reálnou školu, ale musel brzy přestat. Měl šest sourozenců, peníze chyběly na všech stranách.

Jan se vyučil u otce tkalcovskému řemeslu. Na studia nemohl pomýšlet, vydal se tedy ve svých 19 letech aspoň jako tkalcovský tovaryš na vandr. Cílevědomě směřoval do slezského Münsterbergu, kde, jak jistě věděl, byl rovněž český exulantský sbor. Münsterberský luterský sbor byl velmi malý, čítal jen asi dvacet rodin, a byl chudý. Právě očekával příchod svého nového kazatele. Kazatel Johann August Demuth (mezi Čechy Jan Augusta Pokorný), původem z českého exulantského sboru v Drážďanech, se spokojil se skromnými pracovními podmínkami a začal v Münsterbergu s velkou horlivostí pracovat. Jedno z jeho prvních kázání se dotklo tovaryše Jana Jeníka tak hluboce, že bylo podnětem k jeho duchovnímu znovuzrození.

Kazatel Pokorný a o jedenáct let mladší Jan Jeník se sblížili. Když kazatel slyšel o Jeníkově nesplněné touze po vzdělání, začal jej vyučovat a připravovat na učitelskou zkoušku. V roce 1768 složil Jeník před vratslavskou konzistoří učitelskou zkoušku, ale münsterberský český sbor nebyl schopen uživit řádně ani svého kazatele, natož ještě učitele.

Nezdařený plán stát se českým učitelem v Münsterbergu Jeníkovi nevzal odvahy. Naopak. Vrátil se po dvou letech zpět do Berlína s předsevzetím studovat – chtěl se stát kazatelem. Vzдор vši chudobě se po svém obrácení cítil být k této službě povolán. Šel na radu za berlínskými kazateli Servusem a Ambrožem. V českém chudém sboru se sešlo aspoň na začátek na jeho studia něco peněz a na jaře 1770 se Jeník vypravil na cestu do Halle. Tam ho pan profesor Johann Georg Knapp přezkoušel a zjistil, že Jeníkova příprava ke studiu je nedostatečná.

Jeník se vrátil z Halle do Berlína a podporu svých dobrodinců využil k tomu, že se přihlásil do berlínské reálné školy. Nena-
vštěvoval ji dlouho. Na podzim téhož roku byl hledán učitel pro českou školu v Drážďanech. Jan Jeník se podrobil předepsané

zkoušce u drážďanského superintendenta a začal učit, ale na své povolání ke kazatelské službě nezapomněl, i když měl právě všechny cesty zavřeny.

Po krátkém čase v Drážďanech nabídl Jeníkovi kurfiřtův osobní lékař Christoph Gottlob Demiani, aby se zdarma účastnil vyučování a přípravy na univerzitní studia, které poskytoval soukromý učitel jeho synovi. Zařídil to dokonce tak, že Jeník při tom mohl dostát i svým učitelským povinnostem: vyučování se konalo v jeho volném čase. Když se však po třech letech intenzivního studia chystal lékařův syn odejít na univerzitu, pětadvacetiletý Jan Jeník se octl zas ve slepé uličce, protože ze svého velmi skrovného učitelského platu si mnoho našetřit nemohl. Nová zkouška důvěry v Boží vedení však netrvala dlouho. Konzistoriální viceprezident svobodný pán Petr z Hohenthalu zcela nečekaně Janu Jeníkovi nabídl, že bude jeho studium na univerzitě platit.

Po studiu teologie v Lipsku se Jan Jeník v roce 1777 vrátil do Drážďan, aby před tamější konzistoří složil své teologické zkoušky. S místem kazatele nemohl tak rychle počítat, ale měl ještě jedno přání, které mu leželo na srdci: chtěl se blíže seznámit s herrnhutskou Jednotou bratrskou, a proto se vypravil do Barby, kde se tehdy častěji zdržovalo vedení Jednoty a byl tam také bratrský teologický seminář. Jeníkovi se mezi herrnhutskými bratřími líbilo, a ti mu dokonce svěřili i vyučování v semináři. Byl by rád ve službách Jednoty zůstal, ale když byl na jaře v roce 1779 pozván, aby se ucházel o místo druhého českého luterského kazatele v Berlíně, neváhal.

Jedenatřicetiletý Jan Jeník byl povolán do služby kazatele, ujal se jí se vši svou touhou věrně sloužit Bohu a lidem a po ničem jiném se už neohlížel. Po smrti kazatele Matěje Serouse v roce 1792 se stal prvním českým luterským kazatelem, ale zůstal bez pomocníka. Plat byl velmi skromný, zato práce bylo velmi mnoho. Jan Jeník, v úřední německé řeči Johann Jänicke, byl „českým kazatelem“, ale ve skutečnosti byl nejen českým, nýbrž i německým kazatelem. Už v roce 1738 začali

čeští kazatelé vedle českých bohoslužeb kázat také německy a stalo se to jejich povinností. Češi se tak měli dříve naučit německy. Češi na německá kázání, kterým nerozuměli, nechodili, ale za českými pietistickými kazateli přicházeli od začátku Němci z celého Berlína. V době Jeníkovy služby byli sice už i v českém sboru přivdané Němky a přiřazení Němci, kteří česky neuměli, a proto navštěvovali německé bohoslužby, ale většina návštěvníků německých bohoslužeb nepatřila k českému sboru. Jan Jeník v neděli a o svátcích kázal třikrát až čtyřikrát za den a v týdnu nejméně dvakrát.

Svou službu nastoupil kazatel Jan Jeník v době, kdy ve společnosti udávalo tón osvícenství a racionalismus ovládal už i teologii. Starší kazatelé vymírali a Jeník se svou nekompromisní biblickou vírou a pietistickými důrazy zůstal v Berlíně brzy osamocen. Ve společnosti, v níž stál lidský rozum na prvním místě, se jeho ohnivá biblická kázání vyjímal. Jako kazatel proslul Jeník svou době nepoplatnou teologií, velkou horlivostí, temperamentním přednesem a spontánními reakcemi na situaci mezi posluchači. Místa v českém Betlémském kostele byla stále plně obsazena jak při českých, tak při německých kázáních. Na německá kázání přicházeli nejen mnozí, kteří měli stále ještě blíže k pietismu než k racionalistické teologii, nýbrž i takoví, kteří se chtěli Jeníkovou „zaostalostí“ jen pobavit. Zvláště mladí důstojníci, kterých bylo ve městě dost, rádi šprýmovali na Jeníkův účet. Po založení berlínské univerzity přibyli i šprýmaři z řad studentů, ale také vysocí úředníci si o Jeníkovi vyprávěli všelijaké nepříznivé vtipy. Český kazatel se však nenechal pomýlit, kázal to, o čem byl přesvědčen. A co kázal, to také žil.

Jeho služba se neomezovala jen na kazatelnu. Pilně navštěvoval členy svého sboru, aby se poptal, jak se jim daří a aby je v případě potřeby napomenul. Napomínal nerad, a s těmi, kteří napomenutí potřebovali, se vždy stavěl do jedné řady: žaloval na svou netrpělivost a prudkost. Na srdci mu leželi zvláště nemocní a chudí. Když byl zván k nemocným, šel ochotně i k těm, kteří nebyli

členy jeho sboru. Nedělal rozdíl. Kde viděl příliš velkou nouzi, pomohl aspoň troškou peněz ze svého skromného platu a u osamocných nemocných, kde bylo třeba, přiložil i ruku k dílu: přinesl léky, převlékl nemocného, zametl světnici. O této jeho tiché pokorné službě, o které se podle Jeníkova přání nemělo mluvit, se v Berlíně vyprávělo ještě pět desetiletí po jeho smrti.

Ve velké nouzi mezi berlínskými tkalci, která se vystupňovala počátkem 19. století, dal Jan Jeník podnět k založení tzv. polévkového ústavu: chudí lidé dostávali v zimních měsících zdarma, nebo za malý peníz vydatnou polévku. Kazatel Jeník nebyl sám, kdo hledal pro hladovějící obyvatelstvo oporu a možnosti k přežití. Polévkový ústav se pod správou některých vysokých i nižších úředníků rozrostl a byl velkým dobrodiním. Jeník sám, pokud mohl, sloužil i naléváním polévky. Kromě toho byl zapojen také do dalších organizovaných dobročinných aktivit ve městě.

Jeník chtěl být především kazatelem evangelia, všecku ostatní svou práci viděl jen jako málo pozoruhodné důsledky svého křesťanského života.

Po celou dobu své činnosti udržoval Jan Jeník úzké vztahy k herrnhutské Jednotě bratrské, která jej velmi ovlivnila. V roce 1788 vydal svůj překlad Spangenbergovy knihy *Idea fidei fratrum* do češtiny a účastnil se konferencí bratrských kazatelů. Jeden z Jeníkových přátel, saský šlechtic August Karl von Schirnding (rovněž s úzkým vztahem k Jednotě bratrské), chtěl založit a finančně zajišťovat misijní školu a žádal Jana Jeníka, aby převzal její organizování a vedení. Jeníkovi ležela misie mezi pohany na srdci (jeho bratr Josef Daniel byl misionářem v Indii), a proto vzdor své mnohé práci ve sboru souhlasil. Škola zahájila počátkem února roku 1800 svou činnost, ale už v létě téhož roku musel Schirnding přiznat, že jeho plány ztroskotaly: osobně utrpěl větší majetkové ztráty a získat peníze jinde se mu také nedařilo. Zadlužený misijní seminář měl být rozpuštěn. Jan Jeník se octl ve velmi těžké situaci, avšak nevzdal se. Převzal veškerou zodpovědnost, doplácel ze svého, hledal

východiska a pomoc u Boha i u lidí stejně smýšlejících a školu udržel. Byla to první misijní škola, která vznikla v Německu a za Jeníkova života z ní vzešlo zhruba 80 misionářů. Jména všech neznáme. O mnohých však víme, že se svou prací zvláště vyznamenali. Mezi Jeníkovými žáky byli nejméně dva Češi: mladý Vašíček z Jeníkova sboru a Karel August Pácalt z Rusku u Hradce Králové.

Jan Jeník udržoval spojení do Čech (ačkoliv o tom víme zatím jen málo konkrétního), odebíral Pražské noviny a byl dobře zpraven o tolerančních sborech. Věděl, že většina českých písmáků přišla v době protireformace o své Bible a že je Biblií nedostatek. Ani v berlínském sboru nebyl českých Biblií dostatek. Jeník myslel i na exulantské sbory ve Slezsku. Přemýšlel, jak získat Bible, které by mohly být levně prodávány a nejchudším rozdávány zdarma. Žádal o pomoc anglickou biblickou společnost. Ta radila, aby Jeník založil biblickou společnost v Berlíně a byla ochotna nově vzniklou společnost jednorázově finančně podpořit. Tak se stal Jeník zakladatelem pruské biblické společnosti, jejímž prvním dílem byl tisk českých Biblií. Dříve než byly Bible vytištěny, se Jeníkovi podařilo vyprosit si od různých majetnějších příznivců a přátel peníze na zakoupení českých Nových zákonů, které ležely už vytištěny v hallském biblickém ústavu. Mohl zakoupit a poslat do Čech 3375 Nových zákonů. Poslal je českému luterskému faráři u Salvátora v Praze Danielovi Korbélymu. Ten nepovažoval za nutné za knihy poděkovat, a přivedl tak Jeníka do rozpaků. Ozval se zato s vděčným poděkováním za tisíc exemplářů reformovaný farář Petr Šikora z Nebužel. Jeník se Korbélyovým jednáním nenechal pomýlit. V těžké době napoleonských válek ve Francouzi obsazeném Berlíně četl korektury české Bible připravované k tisku v dílně tiskaře Späthena. Tisk byl v roce 1807 dokončen. Z nákladu 3000 byly 2000 poslány hned zas do Čech a byl připravován nový náklad. V roce 1809 pak nechala Jeníkova biblická společnost tisknout polskou Biblii a samozřejmě se Jeník staral i o dostatek levných německých Biblií.

Jan Jeník byl prací zavalen. Přitom měl od počátku své kazatelské působnosti chatrné zdraví (trpěl opakujícím se krvavým kašlem), na něž ve své pracovní horlivosti málo dbal. O své práci nic písemného nezveřejňoval, ani o ní nemluvil. Byl přesvědčen, že „žít v tichosti a působit bez okázalosti bylo ve všech dobách charakteristické pro ctitele našeho Pána Ježíše“. Jeho tichá služba v Berlíně přesto neušla pozornosti a pruský král mu za jeho zásluhy chtěl udělit Řád červeného orla, ale Jeník slušně odmítl s tím, že slouží nebeskému králi a jeho řádem je kříž.

Český kazatel Jan Jeník se stal autoritou vzdor mnohým příkořím, která musel ze strany přemoudřelých šprýmařů zvláště v prvních desetiletích své služby snášet. Probuzecké hnutí, které se začalo v druhém desetiletí 19. století v Berlíně už viditelně rozvíjet, mu bylo na konci jeho života potěšením. Jeho snaha zajistit českému sboru česky mluvícího nástupce po jeho smrti však ztroskotala, a také misijní škola jej přetrvala jen o dvacet let. Na základech, které položil, a tradici, kterou založil, vyrostly dvě nové misijní společnosti. Biblická společnost i společnost pro šíření vzdělatelných spisů, kterou rovněž Jeník založil, byly rozšířeny a pracovaly dál.

Jan Jeník zemřel 21. července 1827 ve věku 79 let. Ti, kteří dnes ještě o Janu Jeníkovi vědí, vzpomínali v minulém roce 190. výročí jeho úmrtí. Jeníkovo jméno bývá v nejnovější evropské literatuře častěji zmiňováno nejen kvůli jeho první německé misijní škole, nýbrž i kvůli vlivu, který měla jeho osobnost a jeho kázání na některé přední pruské politiky.

Jan Jeník byl výjimečnou originální postavou, která nás při bližším seznámení musí zaujmout především svou konsekventní láskou k Bohu a lidem.

Jeden z Jeníkových věrných posluchačů, generálporučík Leopold von Gerlach, napsal po Jeníkově smrti svou vzpomínku a vyzvedl v ní především Jeníkovu upřímnost a víru: „Jeho celý život byl kázáním. Kdo ho viděl na kazatelně, i ten, kdo ho při zvláštních životních příležitostech navštívil na faře, spatřil

ho celého, jakým byl. Jeho život byl v podstatě rozmluvou se Spasitelem, obecenstvím s Ním.“

Edita Štěříková

JAN JELÍNEK V „ZAHRADĚ SPRAVEDLIVÝCH“ VE VARŠAVĚ

Dne 6.3.2017 vyhlásil výbor polské instituce „Dom Spotkań z Historią“ v Muzeu dějin polských Židů ve Varšavě jména tří „spravedlivých“, jejichž jména budou umístěna na pamětní kameny v „Zahradě spravedlivých“ ve varšavské čtvrti Muranow, kde budou také na jejich památku vysazeny stromy.

Varšavskou čtvrt' Muranow obývali v meziválečném období téměř výhradně Židé. Za druhé světové války se z ní stalo ghetto, které bylo nacisty po krvavém potlačení povstání srovnáno se zemí. Na ruinách domů a sklepů vyrostla po válce moderní obytná čtvrt'. V nedávné době zde byla otevřena jedna z nejpozoruhodnějších současných polských staveb – „Muzeum dějin polských Židů“ finského architekta Rainera Mahlamakého. Vznikla zde rovněž „Zahrada spravedlivých“, mající připomínat ty, kteří ve dvacátém a jednadvacátém století měli odvalu postavit se proti nelidským totalitním režimům, zachraňovali lidské životy, pomáhali pronásledovaným a bránili lidskou důstojnost. Každým rokem v zahradě přibudou tři pamětní kameny a stromy.

Letos vybral výbor z devatenácti návrhů na „spravedlivé“ ruskou básnířku a disidentku Natalii Gorbaněvskou (jednu z pěti lidí protestujících v roce 1968 v Moskvě proti zásahu Varšavské smlouvy v Československu), českého faráře Jana Jelínka a argentinského diplomata Roberto Kozaka (v sedmdesátých letech zachránil mnoho lidí pronásledovaných chilským režimem Augusto Pinocheta, mezi nimi i současnou chilskou prezidentku Verónicu Michelle Bachelet Jeri).

Jan Jelínek (1912-2009) pocházel ze Zelowa, narodil se do rodiny potomků pobělohorských exulantů. Po vystudování Misijní školy v Olomouci se stal kazatelem českého

evangelického sboru v Kupičově na polské Volyni. V době válečného šílenství bez ohledu na riziko pomáhal Židům, které ukrýval na faře a potom i pronásledovaným Polákům, Ukrajincům a Němcům. Zachránil desítky lidských životů. S manželkou později dobrovolně vstoupili do 1. československého armádního sboru v SSSR, s nímž se vrátili do Československa. Zde se hned zapojil do pomoci při reemigraci potomků českých exulantů ze Slezska a Polska. Od roku 1947 působil ve sborech Českobratrské církve evangelické v Kralovicích (vikář pro Valeč), v Podbořanech a v Oráčově. V roce 1958 byl komunistickým režimem odsouzen na dva roky do vězení za pobuřování. Po propuštění nemohl dále působit jako farář a směl vykonávat pouze dělnické profese. I tehdy však pomáhal při tajných dodávkách Biblí pro věřící v SSSR. Po roce 1989 byl iniciátorem vzniku občanského sdružení EXULANT. Svůj život zachytil v knize vzpomínek „Pouštěj chléb svůj po vodě“.

Jan Bistranin

„SPRAVEDLIVÝ ZRÁDCE“

Spravedlivými zrádci nazval polský spisovatel Witold Szablowski obyvatele Volyně (západní část Ukrajiny), kteří navzdory nebezpečí, které jim hrozilo, zachraňovali za 2. světové války všechny pronásledované. Zařadil mezi ně i našeho kupičovského faráře Jana Jelínka, který postupně ukrýval na faře pronásledované bez rozdílu národnosti a náboženského vyznání.

Bratr Jan Jelínek, potomek českých pobělohorských exulantů, se narodil 19. května 1912 v polském Zelově, ale nejdramatičtější, a možná nejobtížnější období svého života prožil v české obci Kupičov na Volyni.

Jeho život se nevyvíjel příliš jednoduše. Když mu byly dva roky, jeho otec musel narukovat do ruské carské armády. Zelovem tehdy procházela německo-ruská fronta a malý Jan spolu s maminkou, babičkou a dědečkem nacházeli před ní útočiště v kostele. K babičce a k dědečkovi velmi přilnul, a tak, když se dědeček s babičkou rozhodli po 1.

světové válce odstěhovat do Československa, odjel třináctiletý Jan ilegálně s nimi. Prožil u nich dva roky.

Po návratu do Zelova nastoupil jako patnáctiletý do zaměstnání v české firmě Jana Slámy, a protože byl šikovný, záhy dostal na starost celé účetnictví.

Jan byl velmi zvědavý, nesmírně rád četl a toužil se dále vzdělávat. Matka ho v tom podporovala. V Zelově však nebyla střední škola, a proto využil možnosti studovat v Misijní škole v Olomouci. Nastoupil tam v necelých devatenácti letech a za čtyři roky, které v ní strávil, se mu, jak sám říkával, „otevřel celý svět“. Vrátil se však domů a za nějaký čas dostal nabídku řídit firmu, ve které dříve pracoval a ze které se mezitím stala továrna.

Asi po půldruhém roce však dostal nabídku, aby se stal kazatelem českého evangelického sboru na Volyni. Na ukrajinské Volyni žilo tehdy asi 40 tisíc Čechů a mezi nimi mnoho evangelíků. Rozmýšlel se, ale když se nabídka opakovala, rozhodl se na Volyň odejít. Psal se rok 1937 a Jan Jelínek se stal kazatelem největšího evangelického sboru na Volyni v nejzápadnější české obci Kupičov.

Toto rozhodnutí se stalo významným mezníkem v životě Jana Jelínka. Bylo mu sice dopřáno prožít v Kupičově pouhých sedm let, ale přilnul k němu jako ke svému domovu. Za tu krátkou dobu se stal váženou, milovanou a nezapomenutelnou osobností, a to nejen mezi evangelíky, ale mezi všemi obyvateli Kupičova. Obyvatelům Kupičova prospěl zejména tím, že se mu podařilo usmířit do té doby znesvářené katolíky a evangelíky. Nikdy nedělal rozdíly mezi lidmi, ať byli jakéhokoli vyznání, národnosti, rasy či přesvědčení. Vždy mu záleželo pouze na tom, jaký je kdo člověk. A když někdo potřeboval pomoc, nebral v úvahu ani nebezpečí, do kterého se dostane. Proto se za 2. světové války stala evangelická fara útočištěm mnoha pronásledovaných a mnozí vděčí bratru Jelínkovi doslova za svůj život. V té době však již nebyl sám. V r. 1942 se oženil s půvabnou a milou Annou Blažkovou, která se mu stala obětavou a neúnavnou pomocnicí.

Válečné období na Volyni bylo charakteristické nejen přechodem front a krutými bitvami, nýbrž také krvavými národnostními konflikty především mezi Ukrajinci a Poláky, a také krutým pronásledováním a vražděním početné židovské komunity. Manželé Jelínkovi tehdy poskytovali postupně pomoc všem potřebným bez rozdílu. Několik příkladů: židovská rodina Fischerova (6 osob); česko-polská rodina Veselých přecházející z Československa (9 osob); židovští manželé Fonkovi (2 osoby); paní Šolomycká se synkem, které hrozila smrt od Poláků, protože její muž byl banderovec (2 osoby); ukrajinská rodina Luciukova (4 osoby) – Poláci je chtěli zastřelit; polská rodina ředitele školy (3 osoby) – hrozila jim smrt od banderovců; polská rodina Siekierských (3 osoby); těžce zraněný Polák Zubkiewicz, který přežil jako jediný z rodiny. Manželé Jelínkovi ho zachránili s nasazením vlastního života. Banderovci tehdy přišli na faru s podezřením, ale Jan Jelínek je odradil od prohlídky tím, že jim v tom nebránil, naopak je pozval dovnitř. Uvěřili mu a od prohlídky ustoupili. Raněný Polák setrval na faře tři týdny. Často se sešlo na faře tolik polských uprchlíků, že je fara nemohla pojmout, a proto jim Jan Jelínek opatroval azyl i u ostatních Čechů v obci. Významná je i pomoc Jana Jelínka židovským obyvatelům kovelského ghetta, kam jim vozil potraviny i přes nebezpečí, že bude zajat německými hlídkami. Vždy věřil, že je pod ochranou Boží a že, jak sám říká, „člověk zůstane na světě, aby vykonal to, co má ještě vykonat, i když kolem lítají třeba granáty“.

Jan Jelínek patřil k lidem, kteří měli u ostatních obyvatel obce Kupičov mimořádnou autoritu, a proto byl vždy mezi těmi, kteří vedli „diplomatická“ jednání s představiteli různých „vlád“, které se v Kupičově tehdy často střídaly. Logicky byl také členem delegace, která se v roce 1944 vypravila za blížící se frontu, aby nabídla velení Československé vojenské jednotky dobrovolný vstup Kupičovských do jejích řad. Cestou se nakazil břišním tyfem, ale hned po uzdravení nastoupil do „Svobodovy armády“

i s manželkou. Z války si odnesl pět vyznamenání: Československý válečný kříž 1939 – 1945, medaili Za zásluhy II. stupně, Čsl. vojenskou pamětní medaili se štítkem SSSR, sovětskou medaili Za pobědu nad Germanijí a Dukelskou pamětní medaili.

Po válce pracoval jako důvěrník Československého zahraničního ústavu. Pomáhal přesídlovat exulanty z Polska, i ze Zelova, odkud sám pocházel. Pomáhal také emigrantům ze Sovětského svazu, kteří měli být odsunuti zpět. Vystavoval jim křestní listy s razítkem kupičovského sboru, aby se z nich stali repatrianti z Volyně, kterým byla repatriace povolena mezistátní smlouvou. Zachraňoval je tím před odsunem do Gulagu.

Usídlil se v Oráčově a stal se stejně oblíbeným farářem jako v Kupičově. Nikdy však neskrýval své názory, a proto byl v 50. letech několikrát vyšetřován StB a v r. 1958 byl odsouzen na dva roky vězení za pobuřování (odmítl přesvědčovat zemědělce, aby vstupovali do JZD). Při práci v dole utrpěl těžký úraz páteře. Po propuštění pracoval deset let jako dělník, ale nikdy si na svůj osud nestěžoval.

Když bylo bratru Jelínkovi devadesát, bylo kostelu v Oráčově, kde Jelínkovi žili, sto let. Jan se rozhodl kostel zrenovovat. K nepatrnému státnímu příspěvku přidal své úspory a po celou dobu osobně řídil stavební práce. Na oslavu se sjelo tolik lidí (nejen evangelíků), že je dosti velký kostel v Oráčově nemohl pojmout, včetně duchovních ostatních křesťanských církví.

Za působení v Kupičově je oceňován zejména Poláky. V r. 2007 obdržel polské státní vyznamenání. Kupičovští rodáci podali návrh (s devadesáti podpisy) na české státní vyznamenání, ale tehdejší prezident Klaus ho neschválil.

Na sklonku života se bratru Jelínkovi i jeho manželce přece jen dostalo vyznamenání od náčelníka Generálního štábu České armády na základě náhodné televizní reportáže. To vzbudilo zájem sdělovacích prostředků. Když se dozvěděly o zachraňování pronásledovaných, nazvaly ho českým Oscarem Schindlerem.

Poslední měsíce života strávil bratr Jelínek v Ústřední vojenské nemocnici, protože si nešťastným pádem zlomil krček. Často jsem ho navštěvovala a každá návštěva mě vždy duchovně obohatila. Patřila jsem totiž mezi jeho děti, jak nazýval nás všechny, kteří jsme byli při jeho příchodu do Kupičova skutečně dětmi (mně byly 4 roky). Svůj nevšední život vylíčil v knize *Pouštěj chléb svůj po vodě*.

Zakončím tím, čím jsem začala. V Polsku je bratr Jan Jelínek velmi ceněn. Před časem jsem byla požádána o fotografie do „Zahrady spravedlivých“. Zaslala jsem všechno, co jsem měla k dispozici, takže našemu nezapomenutelnému bratru Janu Jelínkovi, „spravedlivému zrádci“ se dostalo významného světského ocenění alespoň v jeho rodné zemi.

Miloslava Žáková

VOLYŇSTÍ V HLUBINÁCH ČASU

Při mé přednášce se chci především řídit výrokem Winstona Churchila, který kdysi řekl, že řečník má vyčerpat téma, nikoli posluchače. Téma se mi rozhodně nepodaří vyčerpat vzhledem k jeho bohatosti, šíři i složitosti a to druhé musíte posoudit, až skončím.

Nedala jsem si za úkol pojmout problematiku reemigrace do hloubky – to ponechám erudovaným historikům, kteří ovšem mají jednu nevýhodu: nemají většinou osobní zkušenost. Já ji sice v omezeném rozsahu mám, ale pro tuto mimořádnou příležitost využiji i autentické deníkové záznamy svých dvou starších sourozenců, Jiřího a Jarmilky.

Budu tedy hovořit o volyňských Češích, i když v naší rodině se spojily obě větve, exulantská i emigrantská a vlastně i většina mých michalovských rodáků byla přímými potomky exulantských rodů. Ráda bych se dotkla čtyř nejdůležitějších období v jejich životě:

- 1) Příchod na Volyň
- 2) Rozkvět hospodářského a společenského života, včetně života církevního mezi dvěma světovými válkami
- 3) Těžká doba válečná
- 4) Návrat do vlasti.

Příchod na Volyň

Až dost pozdě jsem si uvědomila, že jedním z důležitých impulzů pro emigraci Čechů na Volyň byl Slovanský sjezd v Moskvě v roce 1867, jehož se účastnily i přední osobnosti, jakými byli František Palacký, Dr. Ladislav Rieger, K. J. Erben a další.

A jak s tím souvisí zrušení nevolnictví v roce 1861? Geopolitické poměry byly příznivé v tom smyslu, že carská vláda chtěla omezit vliv polské šlechty i bigotního katolicismu – nehledě na to, že také věděla o kvalitách českých kolonistů i pokud se hospodaření s půdou týče. V této souvislosti jen malá vsuvka: když ukrajinští mužíci viděli Čechy používat na hnojení půdy chlévskou mrvu, ťukali si na čelo: „Vždyť vám ty brambory budou smrdět!“ Ale když viděli výsledky, přijali to jako vzor pro sebe.

V souvislosti s tím, co bylo řečeno výše, měli čeští přistěhovalci různé výhody i osvobození od daní na určitou dobu. Konkrétně na Michalovce kníže Radziwil poskytl bezplatně půdu pro budovu školy a založení hřbitova. Ovšem v další nájemní smlouvě bylo ustanovení zakazující stavět z jiného materiálu než ze dřeva – to byl rozdíl od jiných obcí. Změna přišla až v roce 1923, ale plnému rozvoji po této stránce zabránila 2.světová válka.

I české evangelíky přivedl na Volyň zájem ekonomický, touha po zajištění lepší hospodářské existence, ať už přišli z Rakouska-Uherska nebo z exulantských center na území Polska, tehdy patřícímu pod carské Rusko. Náboženská situace nebyla lehká. Podle hesla „Jeden Bůh, jeden car, jedna víra“ byli lidé tlačeni do pravoslaví. Avšak léta pronásledování pro náboženské přesvědčení v původní vlasti i v cizině vybavilo evangelíky notnou odolností, takže ve své většině odolali tlaku k přestupu na pravoslaví. Obrat k lepšímu nastal po vydání carského manifestu o náboženské svobodě v roce 1905 (car Mikuláš).

Rozkvět hospodářského a společenského života, včetně života církevního

Nadějný rozvoj a rozkvět českých obcí byl přerušen první světovou válkou. Válečná vřava let 1915 až 1921 způsobila ztráty

materiální, duchovní a samozřejmě i na lidských životech.

Od počátku války do jejího skončení se vystřídal devět vlád a režimů. A když trochu popoběhnu v čase, tak zcela obdobně tomu bylo po vypuknutí 2. světové války, kdy jsem i já do svých deseti let zažila pět různých vlád. Rychlé střídání režimů a mocí neslo s sebou pro civilní obyvatelstvo nejistotu, bídu, strach a celkový neklid.

V této souvislosti bych ráda uvedla zajímavé srovnání chování vojáků carské armády a pozdější sovětské armády, která brala, aniž se ptala, natož aby zaplatila. Když carské vojsko táhlo k frontě, starosta obce musel na rozkaz velitele zajistit několik formanek pro potřebu vojska. Cestovali několik dnů do místa určení, blíže k frontě. Tam si důstojník sepsal jména formanů, počet dnů a pak jim na místě vyplatil odměnu. Carská armáda byla soběstačná, vojáci neloupili, a když náhodou někdo něco ukradl a velitel se to dověděl, okamžitě viníka potrestal.

Když už jsem v tom hodnocení, tak bych snad mohla dodat zkušenost našeho tatínka v době, kdy Michalovkou procházeli sovětské vojáci. Žádali nějakou informaci o směru cesty, tatínek při tom trochu šermoval rukama – a domů už přišel bez hodinek i bez prstýnku...

Tak tedy po mnoha letech neustálého strachu, střelení a rabování přišla po skončení války touha po celkovém zlepšení hmotném i duchovním. Cituji z publikace mého krajana Oldřicha Rejchrtů:

„Meziválečné roky, kdy Volyň byla součástí polského státu, byly tamní českou menšinou všeobecně považovány za období nejprůzračnější pro rozvoj ekonomiky, kultury i náboženského života. Už samotný fakt, že sbor si finančně mohl troufnout na stavbu kostela a povolání stálého kazatele, svědčí o síle sboru a jeho duchovní pevnosti.“

Hospodáři se znovu vzímali, dokonce se stavěly i malé válcové mlýny, mlékárny, vysazovaly se nové odrůdy stromů, zakládaly se chmelnice. Přibývali řemeslníci; například na Boratíně jich bylo jedenáct – kovář, truhlář, klempíř, krejčí, kamnář atd.

Volyňští hospodáři si pořizovali postupně kvalitnější nástroje a pomůcky a mohli si dovolit i lepší zemědělské stroje, v mnoha případech dovezené z Čech. I na Michalovce hlavní obživou bylo zemědělství – většinou malorolníci, jen 2-3 větší hospodáři. Proto se rozvinulo i tkalcovství.

Snad by teď bylo na místě, abych se stručně zmínila o obcích na Volyňi jako celku. Bylo jich – zdá se to neuvěřitelné – 650 (652?). Samozřejmě nebyly všechny čistě české. Uvedu malou statistiku: zcela českých obcí bylo 112, částečně českých 158 a v třech stech osmdesáti dvou obcích byly jen jednotlivé české rodiny.

A když už jsem u té statistiky: evangelické chrámy byly v šesti obcích, stejně tak baptistické modlitebny, katolické kostely v deseti obcích a pravoslavné v šestadvaceti.

Možnost vzdělávání nebyla malá. V okresních městech zřizovala Česká matice školská vzdělávací ústavy. Ale na základních školách čeština nebyla vyučovacím jazykem, ale jen jedním z předmětů. Evangelíci i baptisté měli možnost postavit kostely a modlitebny. Pěvecké kroužky sborů udržovaly styk s okolními zpěváky.

Musím se zmínit o úžasné odpovědnosti – i hmotné – presbyterů v době, kdy bylo málo kazatelů. Presbyteri byli z velké části na vysoké úrovni a zaslouží si náš obdiv. Nemysleli mnohdy jen na svůj sbor – příkladem jsou boratínští, kteří pomohli evangelíkům v Ozeranech postavit kostel.

S naší vlastní komunikovali nejen hospodáři. Rozvíjel se čilý církevní a kulturní styk. Přijížděli jednorázově nebo na delší dobu kazatelé – např. br. Prudký, Dr. Míčan, Antonín Balabán (ten sloužil na Boratíně 10 let).

Náš tatínek přišel na Michalovku ze Zelova v r. 1934. I on už měl delší kontakt s Čechy, odkud objednával pravidelně knihy; i to bylo příčinou touhy mladých lidí po vzdělávání. Měl mezi všemi občany bez rozdílu církevní příslušnosti velkou autoritu. To se pak projevilo i v čase 2. světové války, kdy také zůstal a pracoval jako jediný kazatel pro evangelické sbory na Volyňi.

Tímto konstatováním přecházím ke třetí části:

Těžká doba válečná

Můj tehdy čtrnáctiletý bratr Jiří si 12. prosince 1938 zapsal toto:

„Všude sníh. Na střechách, plotech, na větvích stromů. Jak je ten svět krásný! Žel, krásně vypadá jen na povrchu. V srdci mám bolest, když si uvědomím ty hrůzy ve světě a vzpomenu na okleštěné Československo.“

A 1. září 1939 Němci vtrhli do Polska pod záminkou ochrany údajně utiskované německé menšiny – tedy zahájili agresi pod rouškou ochrany lidských práv. V téže době se i na Ukrajině ujímají moci sověti. Znamenalo to mimo jiné také okamžité změny ve školství: obecnou školu a gymnázia nahradily deseti-letky, v kostelích se nesmí zvonit, vyučování náboženství je zakázáno. Kandidáty do vlády na západní Ukrajině určují sověti.

Vlivem politických poměrů a války byla přerušena vazba na konsistoř v polském Wilně, odkud tatínek dostával plat – a tak naše rodina se octla bez prostředků, ale ne bez pomoci. Michalovští se ukázali v tom nejlepším světle, ale ani rodiče a my děti jsme nebyli pasivní a pomáhali při polních pracích u hospodářů.

Sestra Jarmila (bylo jí tenkrát 11 let) si 28. ledna 1940 zapsala toto:

„Díky Bohu, že ještě můžeme svobodně rozjímat Písma a shromažďovat se v kostele. Vláda si nás teď moc nevšímá, protože se jí nedaří ve válce s Finskem. Ale v Polsku je hůř; za čtyři měsíce tam postříleli 25 000 Poláků a mezi nimi mnoho kněží. A to vše bez soudu.“

Ovšem špatně se vedlo i Polákům na Ukrajině. A v neděli 22. června 1941 čtu v jejím deníku: „Válka!!! Válka se přiblížila k nám. Nyní z ní nevyvážneme. Ve čtyři ráno přepadlo Německo Sovětský Svaz.“

V tuto chvíli bych se ráda zmínila o největším paradoxu mého života (a nejen mého). Chtě nechtě musím připsat malé plus druhému největšímu zloduchovi v historii. Cituji opět z Jiříkova deníku ze dne 28. července 1941:

„Smutná zpráva: berou koně. Každý se jen třese hrůzou při pomyslení, že by mu vzali to, bez čeho se o žních neobejde. Jinou, mnohem horší zprávou, která námi otřásla, bylo, že z Michalovky mělo být několik rodin vyvezeno na Sibiř. O tom věděl jen tehdejší sekretář Hůlka a nesměl to vyzradit pod trestem smrti. To hrozné tajemství, které v sobě nosil, ho téměř zničilo. Ty rodiny měly být vyvezeny 25. června, avšak tři dny před tím vtrhli Němci do země, a tak jsme byli zachráněni. Na prvním místě byla naše rodina, protože tatínek je kazatelem a dostává několikrát do roka dopisy ze zahraničí. Dále byl na řadě pan Dušánek, baptistický kazatel, protože se zmožil na větší hospodářství, tudíž se stal kulakem, a pak Václav Rejchrt, větší sedlák, který se provinil i tím, že několikrát dostal lístek ze zahraničí.“

Při četbě Historie Českého Boratína jsem zjistila, že stejný osud čekal i několik rodin odtamtud...

V této i poslední části mého výkladu výchozím bodem bude moje rodná Michalovka, protože v ní se vlastně odrážejí válečné události, které v té či oné formě prožívali i obyvatelé jiných obcí (Boratín a Kupičov zasáhla válka o něco méně).

Toto období by se dalo označit jako „válka ve válce“ – banderovci proti sovětům. Chtěli Němcům dokázat, že nemohou Rusy porazit bez pomoci Ukrajiny. Němci jim vycházeli vstříc, ale státotvorná iniciativa Banderovců jim nebyla po chuti – to už bylo trochu moc. A tak Stepan Bandera nakonec skončil v koncentračním táboře.

Michalovka zůstala na území nesmířitelného zápasu Ukrajinců, Němců a sovětských partyzánů. Vraždy Poláků a Židů byly na každém kroku. Ale i v té pro Michalovku hroznou situaci neváhali její obyvatelé ukrývat tři bratry ze židovské rodiny a zachránili jim životy.

Ted' ještě přečtu popis nejdramatičtější události ze 4. července 1941, tak, jak ji popsal Jiří, a pak už se přehoupnu do roku 1943 (jinak byste tu seděli do zítřka...).

„Po půlnoci mne budí ohromující rána, třeskot skla, dým, čoud, hned nato druhá,

třetí, čtvrtá rána a zase hluk padajícího skla a zase kouř. Běžím k postýlce Drahušky, vytahuji ji z pod padajícího skla. Tatínek má Světlušku na rukou. Jarmilka strká nohy do střevíců a maminka hledá střevíčky dětí. Nikdo neztratil hlavu a já jsem po celou dobu té hrůzy nepocítil žádný strach. „Rychle,“ zvolal jsem, „do síně!“ Sín uprostřed domu se nám zdála nejbezpečnější. Chvíli jsem se motal a potácel, poněvadž jsem měl dojem, že se vše přede mnou řítí – ani jsem si nemohl vzpomenout, kde jsou dveře. Jen jsem slyšel nářek Židovky a vzdechy paní Hortové, které tu noc byly u nás.

Pojednou jsem se octl u venkovních dveří, které byly otevřeny dokořán. Vtom další rána otřásla našim domem a já jsem myslel, že se vše pobořilo, zřítilo a pohřbilo všechny mé drahé; sám jsem v té chvíli ohluchl. Zdálo se mi, že je takové příšerné ticho, a přitom rány duněly dál. Oddechl jsem si, když jsem spatřil ostatní. Jak jsem od venkovních dveří scházel z prahu, Drahuška mi pošeptala: „Ale to je hrozné...! Jinak po celou dobu nevydala ani hlásku. Konečně jsme byli všichni skrčeni v sínce, zahaleni kouřem. Okolo nás to burácelo, jako by však let granátů řídil Bůh. Skoro všechny dopadly do pole a nikomu ve vesnici se nic nestalo.“

Když to všechno přestalo, utekli jsme do polí, neboť jsme nevěděli, jestli palba nezačne znova. Skrývali jsme se pod mezemi spolu s ostatními rodinami až do východu slunce. Ke čtvrté hodině jsme prohlíželi všechnu tu napáchanou škodu. Z celé vesnice byly zasaženy jen dvě budovy – škola a naše modlitebna s farou. Ráno před šestou hodinou se s námi tatínek rozloučil a šel s panem Hortou a ještě s několika hospodáři směrem k německým pozicím. Cesta vedla okolo mrtvých těl sovětských vojáků. Naši šli prosit Němce, aby již nestříleli, že u nás nejsou žádní partyzáni. Někteří z michalovských mávali kapesníky a pan Horta vystoupil dopředu, ťukal si prstem na hrud', kroutil hlavou zleva doprava a volal: „Pupu ne, pupu ne!“ Když se michalovští dostali ke strážím, chtěl tatínek mluvit s důstojníkem. Ten slíbil, že na vesnici již nebudou střílet.“

Strach pronásleduje lidi: strach před bandity, strach před bombami, z násilné smrti, ze ztráty majetku.

A 1. února 1944 si Jarmilka do deníku napsala: „Němci ustupují. Dunění děl je slyšet i na Michalovce. Včera jsme usínali v německém státě a dnes jsme se probudili v sovětském. A Michalovka zůstala hned bez koní: sověští vojáci brali i ty prašivé.“

Obsazení Volyně sovětskou armádou vytvořilo předpoklady pro vstup naší české menšiny do československých jednotek v Sovětském svazu. Koncem února začaly odvozy do armády. Samozřejmě se přihlásili i michalovští muži ve věku 18-37 let, později až do 55 let. V tu chvíli se projevilo jejich přirozené vlastenectví, které jsme od dětství nasávali. Posledního února 1944 se sbor evangelický i baptisté společně rozloučili se svými branci. Kostel se zaplnil do posledního místa, oba pěvecké sbory zpívaly společně – a my jsme poprvé viděli našeho tatínka plakat... K odvodu se dostavilo 11 451 volyňských mužů a žen. Převážná část se stala příslušníky 3. československé samostatné brigády. Dobrovolnice z řad žen podstoupily nejprve zdravotnický kurs v Kijevě. Jiří spolu s několika dalšími ukončil důstojnický kurs a výcvik v Rjazani a ihned po zkouškách byli urychleně dopraveni do oblasti Karpat, kde 8. 9. 1944 začala dukelská operace.

9. května 1945 začala Jarmilka svůj zápis radostným zvoláním:

„Mír!! Tedy ten vytoužený mír. Ta hrozná válka trvala 5 let 7 měsíců a 8 dnů. Ale pro nás zde to ještě mír není; hodně zde zkoušíme skrze ty ukrajinské partyzány v noci a pod vládou sovětů ve dne. Ó co jsme zde prožili, to se nedá vypovědět. Ale přesto jsme si zachovali neutralitu. Toužebně teď čekáme, až se vyplní naše vroucí přání, totiž abychom se vrátili do naší milé vlasti.“

Netušili jsme, jak dlouhý čas nás od vytouženého návratu ještě dělí. Volynští Češi nebyli nejpočetnější českou menšinou žijící v zahraničí, ale tvořili ucelenou kompaktní společnost, která značným dílem přispěla k osvobození ČSR.

Návrat do vlasti

Po skončení války se nemluvilo téměř o ničem jiném, než o odjezdu do vlasti. Mezi vládní dohoda už byla podepsána, ale stále nebylo jasné, jak to bude, a hlavně, kdy to bude. V okresním městě pracují dvě repatriační komise. Lidé prodávají to, co neberou s sebou.

20. ledna 1947 si Jarmilka poznamenala: „Chceme být na každé zavolání připraveni, a proto už také balíme a některé věci prodáváme. Takže spíme v cizích postelích, sedíme na cizích židlích a ani ten stůl už nám neříká pane. Doposud nevyjel ani jeden transport volyňských Čechů.“

Koncem roku 1946 se zdá, že se odjezd blíží. Proto začátkem roku se Volyňáci začali loučit se svými vesničkami a městečky – bylo to na 400 lokalit, kde probíhala velice slavnostní a dojemná loučení, kterých se účastnili i místní Ukrajinci, kteří našeho odjezdu – alespoň u nás – velmi želeli. Stejně loučení proběhlo i v naší obci. I když mi bylo teprve 9 let, něco z toho si pamatuji i proto, že jsem se rozloučení, které trvalo tři hodiny, s několika dalšími dětmi aktivně účastnila. Kratší rozloučení bylo samozřejmě i na hřbitově, kam nemohli všichni, protože do toho mrazu neměli dost teplé oblečení a boty.

KONEČNĚ !! 9. března 1947 se pohledy naposledy upírají na dosavadní domov, kostel, vzdálenější hřbitov.

A teď si zase vypůjčím citaci mého krajana Oldřicha:

„Kolem poledne se kolona vozů, dobytka, pěších lidí a dětí pomalu vydala na silnici vedoucí k Rovnu. Navečer dorazila na nádraží – naše vagony však nebyly prázdné! Rusíni, kteří měli zaujmout naše místa, se po krátkém průjezdu územím sovětské Ukrajiny, nechtěli z vagónů vystěhovat, ale požadovali návrat zpět (stejnou situaci o měsíc dříve zažili i obyvatelé Boratína). Museli jsme pod holým nebem, za mrazu minus 12 stupňů, čekat na rampě tři noci. Všichni odevzdaně čekali. Staří a děti byli na noc ubytováni po rodinách. Vedle mrazu museli jsme čelit i zlodějům dorážejícím na nás v noci. Po

třech dnech se vlak konečně uprázdnil. Špiňavé nákladní vagóny se nám v tom okamžiku zdály krásné. Začalo nakládání pod dohledem reemigračního úřadu. Dostali jsme reemigrační průkazy a opční osvědčení – stali jsme se občany ČSR.“

V Mukačevu opouštíme širokorozchodnou trať. Neustále musíme uplácet strojevůdce a pak v Čopu i celníky: ti se pak při ověřování dokladů soustředili už jen na hledání černých pasažérů.

V tomto místě se vrátím trochu v čase do roku 1945, abychom se podívali, co v té době dělali vojáci Svobodovy armády, kteří tenkrát doufali v brzké setkání se svými rodinami. Jiří o tom napsal následující:

„O možnosti reálného přesídlení do ČSR dostali vojáci Svobodovy armády příslib od československých představitelů během válečných operací. I já, jako příslušník téže armády, jsem zde zůstal, abych spolu s ostatními zajistil domov těm, kteří byli ještě v Sovětském svazu. Přes sliby, které byly dány reemigrantům ohledně jejich osídlení v zemědělských oblastech, setkávali jsme se na úradech (a nejen tam) velmi často s neochotou a odporem. Kromě toho nás trápila nejistota, zda **v ů b e c** dojde k přestěhování našich rodin.

V srpnu 1945 jsme s některými michalovskými odjeli na jižní Moravu, abychom se – opět bezvýsledně – pídili po hospodářských usedlostech. Rok 1946 byl již nadějnější, setkání s našimi rodinami se přibližovalo.“

Naše putování pokračovalo přes Slovensko na Moravu, kde jsme prožili jedno pěkné setkání na nádraží ve Valašském Meziříčí, kdy na vedlejší koleji zastavil osobní vlak. Když cestující poznali, že vedle nich je transport volyňských Čechů, okna vlaku se otevřela a přivětiví cestující se dali do hovoru s námi. Ale nejen to, my děti jsme od nich najednou začali dostávat různé dobroty – bonbony, čokoládu, dokonce i buchty.

Později jsme viděli, jak lidé chodí z kostelů – a my jsme třetí neděli byli bez této možnosti...

25. března 1947 jsme se dostali k cíli našeho putování – do Žatce. Odtud mnohé rodiny se již stěhovaly do svých nových domovů.

Začátek života v Čechách nebyl jistě nejlehčí, ale to, co jsem se dověděla teprve nedávno, mi vzalo dech. Ačkoli prezident Beneš a předseda vlády (Zdeněk Firlinger) slíbili vzhledem k vydatné a obětavé pomoci při osvobození Československa dobré podmínky pro bývalé vojáky, vláda tento slib o rok později prohlásila za neuvážený a rozhodla jinak. Mezi jiným i o úhradě za přidělenou nemovitost ve výši dvojnásobku ročního výtěžku splatné do 15 let. Teprve v roce 2000 naše vláda tuto křivdu alespoň částečně napravila zákonem č.39 o poskytnutí jednorázové peněžní částky příslušníkům československých zahraničních armád v letech 1939 až 1945.

Během osmdesáti let existence Čechů na Volyni, nehledě na utrpení během dvou světových válek a kruté revoluční zvraty, se počet volyňských Čechů zdvojnásobil, takže v letech 1945-1947 se do Čech vrátilo 40 tisíc krajanů (některé zdroje uvádějí 33 tisíce).

Evangelíci se většinou včlenili do stávajících sborů, baptisté si naopak své sbory ve staronové vlasti většinou tvořili.

Závěrečné slovo ponechám opět našemu bratru Jiřímu:

„Myslím, že návrat emigrantů z Ukrajiny, Polska a jiných zemí byl přínosem pro naši vlast. Dnes již nejsou patrné rozdíly mezi reemigranty a místním obyvatelstvem. Přece však by nebylo správné zapomenout na jejich minulost. Sám prožívám hlubokou vděčnost za to, že náš rod se po tolika letech mohl vrátit do země svých předků. Děkuji Bohu, že jsme si všichni zachovali mateřský jazyk a že zde smíme patřit do společenství Božího lidu.“

A já nakonec, ve světle všech těch prožitých událostí válečných, kdy tak často se z člověka stává něco úplně jiného, než by měl být, přidávám jedno latinské přísloví: PULCHRA RES EST HOMO SI HOMO EST- Nádherná věc je člověk, je-li člověkem. A to samozřejmě platí i pro život v míru.

D. Rut Nývltová

MIROTÍN 2017 ANEB CESTA PO STOPÁCH PŘEDKŮ

Ukrajinská vesnice Mirotín se v sobotu 16. 9. 2017 stala dějištěm slavnostní události. Byla zde odhalena pamětní deska, která připomíná založení této vesnice potomky českých exulantů. Měla jsem tu čest spolu s rodinou být tomuto okamžiku přítomna. Ale jak to vlastně všechno začalo?

Vesnice Mirotín byla založena roku 1902 většinou potomky českých exulantů, kteří odešli ze své vlasti kvůli víře. Z Čech po porážce na Bílé hoře postupně odcházeli protestanti z různých vrstev obyvatelstva. Jejich cesty nejprve vedly do tehdy německého Slezska. Poté se někteří z nich přesunuli do Polska, kde založili v r. 1802 město Zelov. Cesty dalších z nich pokračovaly až na Ukrajinu. Zde postupně vznikaly české vesnice, které však byly různě smíšené, nejen národnostně, ale i co se vyznání týče (evangelíci, katolíci, baptisté, pravoslavní).

V roce 1901 prodával polský šlechtic Kollinkov velkostatek, který měl přes 800 hektarů půdy a nacházel se u ukrajinské obce Hlupanin vzdálené asi 40 km od české obce Michalovky. Na Michalovce v té době fungoval první baptistický sbor na Ukrajině. Když se o volných pozemcích dozvěděli michalovští a zelovští bratři, rozhodli se, že dají dohromady takový počet rodin, aby mohli zakoupit a obsadit tento velký statek. Přidalo se k nim i několik rodin z oblasti Cherson u Oděsy (jižní Ukrajina). Hlavní myšlenka byla založit ryze českou vesnici, kde by žily věřící rodiny baptistického vyznání. Dalo se dohromady asi 40 rodin a podařilo se jim ještě téhož roku uzavřít kupní smlouvu. Roku 1902 tak byla založena obec Mirotín. Její název měl připomínat „mír“, který chtěli mezi sebou a svým okolím mít. Jednotlivé rodiny si začaly stavět domy a obhospodařovat zakoupené pozemky.

V jedné z administrativních budov bývalého velkostatku byla opravena místnost, kde přes týden fungovala česká škola a v neděli se zde scházeli k bohoslužbám. Prvním kazatelem sboru byl bratr Jan Pospíšil, který zde

působil 3 roky. Na jeho místo nastoupil bratr kazatel Pavel Sláma. Po něm zde působil několik dalších kazatelů. Jelikož se sbor rozrůstal, byla započata stavba nové modlitebny, kde v roce 1912 proběhly první bohoslužby. Do sboru přicházelo mnoho lidí, i nových, z okolních vesnic. Radostné pak bylo, když ve vedlejší vesnici Ploska vznikl ukrajinský baptistický sbor složený z lidí, kteří uvěřili v Mirotíně.

Po časech klidu však přišlo období druhé světové války. Mnoho mužů z Mirotína a i z dalších českých vesnic na Ukrajině se dobrovolně hlásilo do služby na obranu své vlasti. Bojovali ve Svobodově armádě. Muži bojovali ve válce a jejich rodiny začaly prožívat těžké časy, kdy čelily nebezpečí útoku „banderovců“ (ukrajinských nacionalistických odbojářů). Po válce zůstali muži vracující se z války v Čechách. Dostali prázdné statky po sudetských Němcích a začali na úřadech vyřizovat, aby mohly jejich rodiny přijet za nimi. Stalin je ale nechtěl pustit. Mezistátní dohoda byla uzavřena v červenci 1946, avšak následovala další komplikovaná jednání a přípravy reemigrace, ke které došlo až v počátečních, mrazivých měsících v roce 1947.

Většina mirotínských se usadila v Českém středohoří ve vesnicích v okolí Lovosic. Nejdříve se scházeli k bohoslužbám po rodinách a poté v bývalém německém evangelickém kostele v Lovosicích, který dostala Církev československá. Toto jsou již počátky lovosického baptistického sboru.

V posledních letech vzešlo několik návrhů na instalaci pamětní desky v Mirotíně. Tohoto úkolu se nakonec ujal zapsaný spolek Exulant, sdružující potomky exulantů a jejich přátele. Starosta a místní úřad Mirotína dali souhlas ke zhotovení pamětní desky a jejímu umístění na budovu bývalé modlitebny. Odsouhlasili i navržený text. Podařilo se také zorganizovat zájezd při příležitosti odhalení desky. (Modlitebna byla po odchodu českých rodin darována ukrajinské baptistické církvi. Po pár letech jim však byla zabavena a vznikl z ní kulturní dům. Ten je v současnosti velmi zchátralý. Starostovi vesnice se však podařilo

získat peníze na jeho rekonstrukci, a tak je naděje, že budova se brzy dočká opravy.)

Na slavnostní odhalení desky přijel celý autobus lidí z Čech. Jednalo se především o potomky lidí z obce Mirotín, ale i z vesnic okolních. Celá událost proběhla ve velmi slavnostním duchu. Starosta spolu s obyvateli vesnice přichystali krásný program – děti přednesly básně, představitelé spolku Exulant dostali symbolický pecen chleba se solí, starosta měl projev a po odhalení desky bylo pro všechny účastníky přichystáno občerstvení. Během slavnostního ceremoniálu zazněla také česká hymna. Účastníci se po odhalení desky ještě přesunuli do prostor bývalého baptického kostela, kde společně zazpívali píseň Bože, Tebe chválíme. Bratr Jan Bistranin poté vzal pecen chleba a sůl, kterou dostali a všem účastníkům ulomil kousek. Vše připomínalo atmosféru Večeře Páně. Cítili jsme přítomnost Boží na tomto místě. Bylo to velmi dojemné a radostné. Starosta Mirotína pronesl, že po mnoha letech je na půdě Mirotína opět slyšet Slovo Boží. Pokud budete mít chuť a možnost, určitě se zajďte podívat do Mirotína, naleznete zde kus našich českých baptistických dějin.

Text pamětní desky (je česky i ukrajinsky)

Obec Mirotín založili v roce 1902 především potomci českých exulantů pro víru. Později se obec stala centrem českých baptistů na Volyni i důležitým kulturním centrem. Tato budova byla posvěcena v roce 1912 a sloužila jako modlitebna českých baptistů až do návratu Volyňských Čechů do vlasti v roce 1947.

Bývalí čeští obyvatelé obce a potomci, 2017

Monika Donátová

KONFERENCE A ČLENSKÁ SCHŮZE 2017

Konference a členská schůze se konaly v sobotu 7. října 2017 ve sborovém domě a v kostele Českobratrské církve evangelické v Šumperku. U příležitosti 500. výročí zveřejnění Lutherových tezí přednesl dr. Pieter Morée z Evangelické fakulty UK přednášku na téma „Lutherův vztah k Husovi“. Poté měl doc. dr. Jan Malura z Ostravské univerzity

přednášku zabývající se písňovou tvorbou a kancionály českých exulantských autorů 17. a 18. století. Třetí přednášku, věnovanou 70. výročí reemigrace Čechů z Volyně, přednesla Mgr. D. Rut Nývltová. Odpoledne se konalo v kostele velmi vydařené pásmo textů a hudby „Luther 500“ v podání vokálně instrumentálního souboru Familia Musica (Jan a Petra Meislovi, Petra ml. a Christine). Kromě jiných skladeb byl na programu melodram pro recitátora, zpěv, housle, violoncello a klavír Davida Nečila a Jana Meisla „Martin Luther“.

Členská schůze schválila výroční zprávu a po vyslechnutí zprávy revizní komise i zprávu o hospodaření za rok 2016. Dále členská schůze zvolila členy a náhradníky výboru a členy a náhradníka revizní komise takto:

Členové výboru: Mgr. Jan Bistranin (předseda), MUDr. Josef Čáp, Mgr. Pavel Čáp, Mgr. D. Rut Nývltová, Ing. Dobroslav Stehlík, Jiří Šmída.

Náhradníci: Rudolf Braha, Mgr. Petr Brodský, Ing. Alexandr Drbal, Mgr. Romana Fojtová, Mgr. Petr Hlaváček, Mgr. Miroslav Jelinek, doc. PhDr. Hana Marešová, Ing. Tomáš Stodola, Zdeněk Špringl, Ing. Pavel Taraba, Vladimír Tomín.

Revizní komise: Alena Brahová, Ludmila Jirsáková, Pavla Svobodová.

Náhradník: Jiří Němeček.

Výroční zpráva zapsaného spolku EXULANT:

Minulá členská schůze se konala 15. října 2016 v Evropském školícím centru v Lito-myšli, kde také probíhala Mezinárodní konference „Exulanti, vyhnanci a uprchlíci,“ organizovaná naším spolkem. Součástí konference byly i nedělní ekumenické bohoslužby v bývalém piaristickém kostele, které byly jejím skutečným vyvrcholením. Podle došlých reakcí měla konference velmi dobrý ohlas nejen v ČR, ale i v zahraničí. Práce na sborníku se protahují, neboť došlo ke zpoždění v předávání textů. Na sborníku pracuje Mgr. Pavel Čáp.

V letošním roce se výbor ke svému jednání sešel zatím dvakrát. Při lednovém zasedání jsme opět měli možnost mezi sebou uvítat sestru Marii Provazníkovou z Veselynivky a bratra Jaroslava Kalouska z Peregu Mare. Sestra Provazníková nám posloužila úvodním biblickým zamyšlením.

První únorovou sobotu (4. 2. 2017) se tradičně konal v Žaclěři již IX. ročník Memoriálu Jana Amose Komenského. Této akce se opět zúčastnili pedagogové a studenti Vyšší školy J. A. Komenského z Lešna. Prosím členy Exulanta, aby věnovali mimořádnou pozornost X., jubilejnímu ročníku, který se bude konat opět v první únorovou sobotu (3. 2. 2018), kdy si budeme připomínat 390. výročí odchodu exulantů a J. A. Komenského do lešenského exilu.

V prvním čtvrtletí 2017 ukončil svou pracovní činnost na Synodní radě ČCE bratr Gerhard Frey-Reininghaus, s nímž jsme léta úzce spolupracovali. Dne 1. 4. 2017 se slavnostního shromáždění k této příležitosti v kostele u Martina ve Zdi za Exulanta zúčastnila a bratru Reininghausovi za spolupráci poděkovala sestra Mgr. D. Rut Nývltová.

V červenci se členové výboru sešli s manželi Smetanovými, aby při příležitosti 80. narozenin bratra Pavla Smetany poděkovali čestnému předsedovi Exulanta za jeho práci a popřáli mu vše nejlepší do dalších dnů. Bratru Pavlu Smetanovi byla předána „Cena spolku Exulant“.

Plánovaný zájezd k výročí reformace do Wittenbergu se neuskutečnil, neboť se nenašel potřebný počet zájemců. V září 2017 zorganizoval Exulant zájezd na Ukrajinu (Volyň) v jehož rámci byla při příležitosti 70. výročí reemigrace Čechů z Volyně odhalena pamětní deska na bývalém baptistickém kostele v Mirotíně. Zájezdu se zúčastnilo 30 lidí a kromě odhalení pamětní desky v součinnosti s místní samosprávou a občany Mirotína bylo obohacující i setkání a možnost bližšího seznámení s protestanty ve městě Zdolbunov.

V neděli 27. 8. 2017 se konalo tradiční setkání reemigrantů a jejich potomků v Trpís-tech u Stříbra. Děkujeme kynšperskému

sboru ČCE a rodině Brahově, že tuto akci již více než 20 let pořádají.

Pokud jde o publikační činnost, byla naším spolkem ještě v roce 2016 vydána trojjazyčná kniha Bernda Radetzského o exulantském Husinci ve Slezsku. Kniha je k dispozici.

S vydavatelstvím Kalich byla uzavřena smlouva, že pro Exulanta vydá knihu Edity Štěříkové „Bedřichův Hradec“. Kniha by měla být hotova v listopadu 2017.

Během roku 2017 byla vydána a rozeslána dvě čísla věstníku Exulant se zprávami o naší činnosti. Věstník vychází v počtu 1040 ks.

V průběhu roku 2017 proběhlo územní a stavební řízení na postavení napodobeniny tzv. mariánského sloupu na Staroměstském náměstí v Praze. Většina členů a náhradníků výboru byla pro to, aby spolek zaujal k této věci stanovisko. Výborem schválené stanovisko je přílohou výroční zprávy.

V roce 2017 ještě hodláme navštívit Editu a Otto Štěříkovy při příležitosti životního jubilea Edity Štěříkové. I sestře Štěříkové bychom rádi předali „Cenu spolku Exulant“.

V roce 2018 budou pokračovat naše pravidelné aktivity – již zmíněný Memoriál J. A. Komenského a setkání v Trpístech. Bude to také rok významného 100. výročí vzniku samostatné ČR a 400. výročí 2. pražské defenestrace. Probíhají také jednání se sestrou Editou Štěříkovou o vydání nové knihy o významném českém kazateli v Berlíně Janu Jeníkovi.

Závěrem velice děkuji členům a náhradníkům výboru za jejich práci a všem našim členům i příznivcům za to, že díky jejich podpoře a příspěvkům můžeme tuto činnost vykonávat.

Jan Bistranin

Stanovisko k tzv. „mariánskému sloupu“ na Staroměstském náměstí v Praze:

„EXULNAT, zapsaný spolek je právnickou osobou, tvořenou z větší části potomky pobělohorských exulantů pro víru, a byl založen k udržování a budování historické paměti založené na odkazu pobělohorských exulantů, k vytváření a upevňování kontaktů mezi

potomky a sympatizanty pobělohorských exulantů v různých státech, zprostředkování spolupráce institucí a organizací zabývajících se problematikou pobělohorského exilu. Vzhledem ke složení zapsaného spolku EXULANT a k účelu jeho založení máme za to, že se nás výstavba sloupu dotýká a podáváme tímto proti zamýšlené realizaci „Výstavby obnoveného Mariánského sloupu v Praze 1 na Staroměstském náměstí“ tyto námítky:

1) Účelem žádosti o územní rozhodnutí a stavební povolení je výstavba Mariánského sloupu na Staroměstském náměstí. Dle předložené dokumentace se nejedná o instalaci uměleckého díla do veřejného prostoru, resp. na veřejné prostranství, ale jde o instalaci torza napodobeniny stavby, která kdysi na Staroměstském náměstí stála. Jde tedy vlastně o památník pomníku, kdysi zbořeného. Ke zboření došlo 3. 11. 1918, neboť tento Mariánský sloup byl chápán, řečeno slovy historika J. Pekaře za „*pomník oslavující toto vítězství legitimacy a katolicismu nad kacírským královstvím, kde stojí socha P. Marie Vítězné... Je to táž socha P. Marie Vítězné, jen poněkud změněná a zvětšená, jež stojí na hlavním náměstí veselého a živého Mnichova a jejíž nápis děkuje přímo Bohorodičce za triumf bělohorský...*“ Je-li v současné době zdůrazňováno, že sloup byl poděkováním Ferdinanda III. „*císaře zbožného a spravedlivého*“ za ukončení třicetileté války, ikonografická symbolika původního sloupu především vyjadřovala oslavu úplného zničení protestantských „kacířů“ v podobě ďáblů. Sloup tedy vyjadřoval „konečné řešení“ české reformace, kdy po době relativní náboženské svobody v českých zemích, zaručené Kutnohorským smírem (1485) a posléze Rudolfovým Majestátem (1609), nastalo období násilného vnučování katolicismu, jako jediného možného náboženství. Tato skutečnost vedla ke krutému pronásledování protestantů a zároveň k tomu, že během 17. a 18. století byly statisíce lidí, kteří nebyli ochotni podřídit své svědomí násilí, nuceny opustit vlast a odejít do exilu. Jejich potomkům byl umožněn svobodný návrat až ve

20. století. Vrátilo se asi 11 000 potomků exulantů, jejichž dnes už rozrostlých rodin se záležitost přímo týká.

Je nepopíratelné, že sloup byl v minulosti vnímán právě jako symbol násilnické moci světské i církevní, pokusy o novou interpretaci původu sloupu na této skutečnosti nic nemění a jeho odstranění lze právem srovnávat např. s odstraněním tanku na Smíchově a dalších totalitních symbolů v posledních 25 letech.

Jako potomci pobělohorských exulantů považujeme vybudování takového symbolu na veřejném prostranství za nepřijatelné. V předložené dokumentaci ani ve vyjádřeních dotčených orgánů se tato historická a ideová problematika vůbec neřeší. V závazném stanovisku odboru památkové péče Magistrátu hl. m. Prahy je výslovně zmíněno, že „*sbor expertů nebere v úvahu sporné otázky spojené s historií zboření pomníku v roce 1918*“. Domníváme se, že je nepřijatelné, aby tak kontroverzní stavba byla povolena pouze na základě jen technických aspektů, bez možnosti veřejné diskuse, nejen pražské. Ve snaze o postavení sloupu na tak exponovaném místě jako je Staroměstské náměstí vidíme snahu znovu spojit barokní katolictví s českou národní identitou, tak jako v 17. a 18. století.

2) Přejít mlčením nelze ani fakt, že v období tzv. druhé republiky, bylo zničení Československé republiky po Mnichovu vydáváno za „Boží trest“ kromě jiného i za zboření Mariánského sloupu. Znovupostavení sloupu mělo být znamením odsouzení masarykovské demokracie a zároveň mělo být součástí nastolení autoritářského či přímo totalitního režimu, kterému pouze nacistická okupace zabránila realizovat totéž, co potom na jiných ideologických základech realizovala totalita komunistická. Stavba vyvolávající reminiscence na druhorepublikovou totalitní ideologii do veřejného prostoru nepatří.

3) Skutečnost, že realizace této stavby na Staroměstském náměstí je kontroverzní, připouštějí i sami stavebníci tím, že v žádosti pod variantou B) navrhují řešení, mající být „*přínosem k ekumenickým vztahům mezi*

katolickou a evangelickou církví“. Zcela mlhavý návrh spočívá v instalaci blíže nspecifikované moderní plastiky na místě jednoho anděla, která by „*vládně a vstřícně směřovala k místu popraviště. Tam by byla obdobná plastika, ale více bolestná a dramatická*“. Ač se v mediálním prostoru objevila řada informací o takové smířlivé podobě sloupu, ze závazného stanoviska odboru památkové péče Magistrátu hl. m. Prahy ze dne 28. 5. 2014 zcela jasně vyplývá, že nebude povolena jiná varianta sloupu než ta, která věrně napodobí původní stav – tedy včetně andělů zabíjejících „kacíře“. Z dokumentace dále vyplývá, že sochy andělů dosud reálně neexistují, je nejisté, zda budou moci být vyrobeny a jestli vůbec lze původní podobu dvou z nich rekonstruovat. Jejich umístění bude vyžadovat další stavební povolení. Domníváme se, že nelze jednat o povolení realizace torza památníku v době, kdy není známa ani jeho celková podoba, ani doba jeho dokončení.

4) Závěrem shrnujeme, že nejde o instalaci uměleckého díla, ale o ideologicky vyhraněnou stavbu, vyvolávající reminiscence na totalitní moc, u níž není dosud jasná konečná podoba, a která má být postavena bez ohledu na názor veřejnosti. Pro část veřejnosti jde o stavbu urážlivou a naprostě většině společnosti je snad lhostejná. Hrubě urážlivé jsou i veřejně deklarované názory zastánců postavení sloupu, které nesouhlasící občany označují za lidi nevzdělané či neschopné vymanit se z komunistické doktríny. Nelze nikomu bránit, aby takovou stavbu postavil na soukromém pozemku, ale na veřejném prostranství by takové kontroverzní stavby stát neměly.

ŠEDESÁTNIK MIROSLAW JELINEK

V roce 2017 dosáhl Miroslaw Jelinek věku uvedeného v nadpisu. Spolek Exulant sdružuje potomky českých pobělohorských exulantů. Potomky těchto exulantů jsou i Miroslaw a jeho manželka Wiera.

Náš oslavenec patří mezi zakládající členy Exulanta a spolu se svou manželkou Wierou, byli v roce 1993 jako členové delegace na Pražském hradě přijati panem prezidentem Václavem Havlem u příležitosti zakládajícího sjezdu sdružení. Manželé Jelinkovi se stali také hostiteli prezidentského páru při jejich oficiální státní návštěvě Polska v roce 1998, kdy svou přítomností poctili poslední exulantskou obec Zelow. To jenom na úvod, abych představil spolek Exulant, který má ve svých stanovách udržení historické paměti na odkaz českých náboženských exulantů.

Spolek osobnostem, které se výjimečně zasloužili o pěstování a rozvoj tohoto odkazu, přímo šperku českých dějin, uděluje cenu Jana Amose Komenského Orbis terrarum. V doslovném překladu to znamená obydlí, dosažitelný svět.

Novým laureátem se stává bratr farář Mirosław Jelinek. Narodil se 13. listopadu 1957 v Čenstochové, kam rodiče ze zelowské oblasti odešli za prací. V jinošských letech pravidelně dojížděl na evangelické bohoslužby do vzdáleného Zelowa. Po teologických studiích ve Varšavě v letech 1977 – 1982, byl sem v roce 1985 ordinován k duchovní službě a navíc, v letech 1989 – 1999 administroval exulantské sbory ve Strělině a Stroužné na Náchodsku. Pečoval o zachování posledních hmotných památek po zaniklých exulantských koloniích. Zprostředkoval kontakty na Státní vyšší odbornou školu v Lešně a ty se staly důležitým bodem pro trvalou neformální spolupráci mezi městem, školou, spolkem Exulant a dalšími i státními institucemi. V Lešně byly organizovány koncerty, přednášky i ekumenické bohoslužby k významným výročím M. Jana Husa a Jana Amose Komenského. Vysocí představitelé školy se spolu se studenty zúčastňují pravidelného pietního setkání v Žaclěři, místa rozloučení Českých bratří před odchodem do exilu. Inicioval odhalení pamětní desky příchodu Komenského a Českých bratří do Polska, stejně jako památníku založení českého sboru v Zelowě. Jako poradce vlády pro českou menšinu, popularizoval českou kulturu, organizoval české kulturní dny a šířil

vědomí v polské reformované církvi o jejich českých bratrských počátcích.

Výčet zasloužilostí by byl velmi dlouhý. Nutno však vzpomenout záchrany farních matrik s neocenitelným historickým materiálem a také velkorysost, že je zpřístupnil badatelům založením a otevřením muzea Českých bratří. Mirosław Jelinek je i „stavitelem chrámu“. Měl jsem možnost pohlédnout za závěs toho usilování, jak při rekonstrukci zelowského kostela, tak stavbě sborového domu, který sloužil i pro mateřskou školu, založenou podle zásad Komenského Informatoria, i s výukou českého jazyka.

V letech, kdy pracoval jako člen komise menšin při Sejmu (parlamentu Polské republiky) spolupracoval na zákonu, vyhlášeném vládou, kterým je občanům, hlásícím se k české národnosti, přiznán statut národnostní menšiny, dostává se jim zákonné ochrany a práv, např. zakládat spolky.

Organizoval celosvětové sjezdy zelowských rodáků, jejich potomků a sympatizantů Českých bratří v Polsku. Skutečně přijížděli účastníci těchto setkání i z Kanady, Brazílie či Nového Zélandu i Číny. To jmenuji jenom ty nejuvzdálenější či nejatraktivnější pro ilustraci, kam sahají větve stromu se zelowskými, tedy českými kořeny.

Bratru Mirosławu Jelinkovi byly mimo jiné uděleny: Čestný odznak polského Červeného kříže; Cena bratra Alberta v oblasti ekumenické činnosti; Medaile za zásluhy Státní vyšší odborné školy Jana Amose Komenského v Lešně; čestné členství spolku Exulant.

To všechno, co jsem vyložil, jsou ovšem „vedlejšáky“. Za své poslání a opravdové povolání vždy považuje farářskou práci v nejširším smyslu slova. To už není nutno rozebírat, protože jste sami svědky jeho širokého, laskavého a bytostně vírou zaklenutého usilování. Však jeho životním krédem je: „Soli Deo Gloria.“ Což se překládá: „Jen Bohu patří sláva.“ Vážený bratře faráři, milý Mirosławu, děkujeme za úžasné dílo odvedené na poli daném nám v dědictví národním i církevním. Zakončím slovy básníka.

„Kdo v zlaté struny zahrát zná,
jej ctěte víc než sebe,
neb tak vás Bůh miloval,
že poslal Vám ho z nebe.“

Josef Čáp

SRAZ POTOMKŮ STARO- BYLÉHO RODU MUNDILŮ

O víkendových dnech 22. až 24. září 2017 se ve východočeské Proseči uskutečnilo setkání potomků starobylého selského rodu Mundilů, který žil po staletí ve vsi Hněvětic nedaleko hradu Rychmburk, písemně doloženého v knihách již od roku 1630. Sešlo se tady kolem sta potomků Mundilů z různých větví – těch, kteří žili nepřetržitě v Čechách, v blízkém okolí, ale i potomci Františka Mundila a jeho manželky, kteří odešli kvůli pronásledování vrchností pro zakázanou víru do Slezska a založili tam „slezskou větev Mundilů“. František s Annou Markétou, původem z Hluboké, uprchli narychlo nejdříve do Modré v Uhrách, později už byli uvedeni v seznamu kolonistů v Husinci (viz knihy K.V. Adámek, Hrejsa, Štěříková). Přestože uprchli původně bez dětí, díky probíhajícímu čilému styku mezi exulanty a místními (nosili se hlavně kacířské evangelické knihy, vzkazy, dopisy blízkým, fungovali tzv. kolportéři, někteří exulanti se i tajně vrátili pro zbývající členy rodiny), se za rodiče dostal i mladší ze synů – František Xaver Mundil.

Mundilové patřili už i v době předtoleranční k nekatolíkům, po vydání tolerančního patentu v roce 1781 se přihlásili k helvétskému vyznání a po zřízení sboru Česko-bratrské církve evangelické v Proseči byli jejími členy – až dosud.

Po prezentaci v prosečské Sokolovně a přednášce Georga Mundila, který se už dvacet let zajímá o dějiny, osudy a původ tohoto rodu a je „duší“ celé akce, také promluvil host Jan Bistranin na téma „Jednota bratrská“. Přednáška a fotografie jsou publikované na Internetu pod www.mundil-home.com.

Potom se zájemci mohli přesunout do Hněvětic a prohlédnout si usedlost, kde mají

všichni své kořeny. Rodným domem je provázely, pohoštění a milou atmosféru připravili Luboš, Bedřich, Vlasta, Jaroslava a Libuše Mundilovi.

Mezi přítomnými byli potomci z českých větví z Hněvětic, z Proseče, ze Zderaze, z František, z Holetina, z Prahy, z Banské Bystrice. Dále potomci ze slezských větví z Rakouska – Vídně, z Německa – Bad Belzig, Villingen-Schwenningen, Cottbus, Hannover, Erfstadt, z Čech – Kutná hora, Chodov, Nejdek, Stříbro, Mariánské Lázně.

Nejstaršími účastníky srazu byl třiaosmdesátiletý Josef Mundil, tkadlec, z Prahy (narozen v Polsku – v Zelově) a čtyřiačtyřdesátiletá Jarmila Veselá, žijící v Praze (narozena v Hněvěticích). Nejmladším účastníkem byl čtrnáctiměsíční Lewin Baur – Mundil (narozen v Německu – Villingen-Schwenningen) a šestiměsíční Malvina Mundilová (vnučka Luboše, dcera Petra).

Jarmila Nekovářová, Georg Mundil

...a ještě dodatek

Někdy koncem listopadu roku 2016 zazvonil večer telefon a z přístroje se ozvalo: „volá Georg (Jirka) Mundil, – jsem dobře na adrese Josefa Mundila?“

Než jsme se domluvili, že jsme oba Mundilové, že náš společný předek byl před 300 léty František a měl statek v Hněvěticích u Proseče, chvíli to trvalo. A než jsem si uvědomil, že mám staronové příbuzné z Pruského Slezska, kam náš rod uprchl před pronásledováním během slezských válek, kdy jim tam slíbil možnost osídlení Bedřich Veliký.

Byla to poslední exulantská vlna před tolerančním patentem (1781). Vznikaly tehdy vesnice, mj. Erdmansdorf, Bedřichův Hradec, Čermín a Husinec a další, kde se setkáváme s příjmením Mundil. Protože velmi brzy došlo v obcích k přelidnění, domluvili se osadníci, že zakoupí část panství šlechtice Josefa Swidzinského – osadu Zelow r. 1803, vzdálenou asi 100 kilometrů od původních osad.

Roku 1812 byla založena další osada, Kučov (Kucow, Kleszczow) asi 30 kilometrů od Zelova. Založili ji osadníci z Tábora, Čermína a Zelova. Byli už mezi nimi němečtí

luteráni i dvě rodiny Mundilů. Po Vídeňském kongresu r. 1815, kdy se dostaly obce Zelov a Kučov pod ruskou správu a Slezsko zůstalo v Prusku, vzdálenost a hranice jiného státu zapříčinily, že kontakty mezi původními a novými obcemi pozvolna zmizely. Ve všech těchto jmenovaných obcích se vyskytovaly rody Mundilů.

Georg mi vyprávěl, že dává dohromady rodokmen Mundilů a snaží se také zjistit, jak vzniklo naše příjmení. Při hledání příjmení Mundil na internetu se přihlásilo asi 900 osob z celého světa – z Kanady, USA, Polska, Norska, Rakouska, Německa a z České republiky. Když to zjistil, napadlo ho, že by bylo zajímavé uspořádat setkání rodilých Mundilů, kteří se ještě neviděli a ani neměli tušení, kolik nás je.

Setkání Mundilů také opravdu zorganizoval, v Proseči, a právě v Hněveticích v domě číslo 5, který patří dodnes rodině Mundilů.

Tam se prý narodil roku 1716 František Mundil, který měl tři syny – Jana (1770), Matěje (1769) a Václava (1776). A Václav Mundil byl mezi prvními kolonisty, kteří založili Zelov. A zde žil také náš předek Josef Mundil v ulici Piotrkowska. dům číslo 67.

Setkání bylo 22. až 24. září v Proseči, kde byl v sobotu odpoledne hlavní program v místní sokolovně. Přítomné pozdravili za spolek Exulant i Jan Bistranin a MUDr. Josef Čáp.

Hlavním přednášejícím a moderátorem odpoledne v sokolovně byl autor celého projektu Georg Mundil z Rodenbachu v Hesensku. Po pořadu v sokolovně byla společná prohlídka domu č. 5 v Hněveticích, který nepřetržitě byl a ještě je majetkem Mundilů, dnes patří Jaroslavě Mundilové – Benešové).

Dům je obýván a velmi dobře udržován. Celé okolí dělá dojem většího hospodářského stavení.

Během oběda jsme se synem Stanislavem seděli u stejného stolu s rakouskou návštěvou – manžel je architekt a manželka učí náboženství. Odešli do Rakouska z Karlových Varů.

Vyprávěl jsem jim, že když jsem byl na léčení v Karlových Varech, zeptala se mě

paní doktorka na příjmu, zda nemám v Karlových Varech příbuzné, že hlavní architekt se jmenuje Mundil. Řekl jsem, že možné to je. Musela o něm mít velmi dobré mínění, protože mi dala spoustu procedur, které jsem neměl předepsané ani od ošetřujícího lékaře. Pan architekt z Rakouska poznamenal, že to je jeho otec.

V sokolovně s námi seděl Evald Mundil s vnučkou ze Stříbra, vnučka studovala pátým rokem medicínu a on je už v důchodu. Říkal jsem mu, že jsem často jezdil v 90. letech do Františkových Lázní a ve Stříbře jsme se zastavovali na oběd a na náměstí že byla velká reklama Velkoobchod se zeleninou – majitel E. Mundil.

Můj zdravotní stav mi nedovolil, abychom byli se synem na celém srazu. Proto i moje povídání nevystihuje celou výbornou atmosféru a s mnoha příbuznými jsme se nestihli ani seznámit. Možná jsme málo zdůraznili náboženský důvod emigrace našeho rodu.

Organizátoři Georg Mundil a jeho přátelé vykonali zázračné setkání „rodáků po 300 letech“. Je možné, že úspěšné setkání přispěje k dalším podobným akcím.

Josef Mundil

NOVÉ KNIHY

Edita Štěříková: O kolonistech v exulantské kolonii Friedrichův Hradec v pruském Slezsku

Potomkům exulantů, a zejména genealogům, se dostává do ruky další významná publikace.

O historii exulantské kolonie Friedrichův Hradec ve Slezsku (založené v roce 1752 v krašejevském lese) už historička Edita Štěříková v různých souvislostech psala, např. v dnes již rozebrané monografii *Pozváni do Slezska*. Podnětem ke vzniku této drobnější monografie bylo zpřístupnění starších pozemkových knih Friedrichova Hradce. Tyto knihy jsou zajímavým pramenem genealogickým a umožňují nám o něco bližší pohledy do života exulantské obce po stránce hospodářské a demografické, především však vhledy do života hradeckých hospodářů. Po úvodu o dějinách exulantů z 18. století

a dějinách Fridrichova Hradce následuje stat' věnovaná dějinám evangelického sboru a jeho farářům a poté autorka pečlivě u každé hradecké usedlosti uvádí všechny zjistitelné údaje o obyvatelích, rodinných vztazích, rodinné historii atd.

Pro spolek Exulant knihu vydal Kalich, cena 280,- Kč. Možno koupit v prodejně Kalicha v Jungmannově ulici v Praze nebo napsat na adresu našeho spolku.

Marie Lárová: Návrat – Husinec, Poděbrady, české osady v pruském Dolním Slezsku

Na podzim roku 2017 vyšla tato kniha od Marie Lárové a kolektivu, kterou spolufinancoval Karlovarský kraj za podpory obce Tři Sekery, kde žilo a žije nejvíc reemigrantů, o kterých je v knize řeč. Jak je uvedeno na titulní straně knihy, jedná se o „vzpomínky rodáků a jejich potomků na život v rodných vesnicích v Dolním Slezsku, období druhé světové války a přesídlení do Československa, doplněné dobovými fotografiemi a dokumenty.

Dolní Slezsko, které do konce II. světové války patřilo Německu, připadlo v roce 1945 Polsku. Většina tehdejších obyvatel se odtud stěhovala do Československa, ale i do Německa.

Autorce se podařilo poutavě zachytit vzpomínky mnoha rodin doplněné mapkami, kde bydlely a nechybí fotografie rodin a dokumentů.

Zajímavostí knihy je i slovník husineckého nářečí a několik namluvených povídek v místním nářečí v podání sestry Jany Jirmanové ze Tří Seker. (V knize je přiloženo CD.)

V závěru knihy je zachyceno kázání husitského faráře Lukáše Bujny ze Sokolova při setkání reemigrantů a evangelické veřejnosti v Trpístech. Toto setkání spojené s bohoslužbou, zpěvy a přátelským posezením s pohoštěním se koná každoročně koncem srpna na hřišti v Trpístech. Každý je srdečně zván. Termín setkání je vždy oznámen ve věstníku společnosti Exulant.

Knihu prodává pouze obec Tři Sekery (úřední hodiny jsou ve středu 8-17 hodin) za

150,- Kč. Marii Lárové patří za tuto knihu ze strany spolku Exulant velký dík.

Alena a Rudolf Brahovi

Bernd Radetzki:

Laurentius Vorschishek (Voříšek)

Nová kniha Bernda Radetzského upozorňuje na již téměř zapomenutou skutečnost, že se Dolní Slezsko nestalo útočištěm jen pro české evangelíky, kteří sem z nouze spasení prošli v 18.století. Po stu letech tu hledají útočiště opět exulanti z Rakouska resp. z českých zemí – tentokrát bývalí katoličtí řeholníci, kteří v pohnutých dobách kolem roku 1848 vystoupili z katolické církve, vstoupili do církve evangelické a založili rodiny. Někteří z nich, aby unikli stálému pronásledování v Rakousku, prošli i českými exulantskými osadami v bývalém Pruském Slezsku.

V Česku se jejich neuvěřitelně krušnými osudy, pokud vím, téměř nikdo nezabýval. Výjimkou byli historici Josef Lukášek a Ferdinand Hrejsa, kteří se o této problematice okrajově zmiňují, a možná se ještě najdou i tací, co kdysi dávno přečetli knihu Terézy Novákové „Drašar“ a mají o věci jakési tušení.

V nové knize „Laurentius Vorschishek“ se Bernd Radetzky zabývá osudem jednoho z těchto bývalých mnichů, který našel útočiště v exulantské osadě Horní Poděbrady u Střelína. Knihu vydal autor vlastním nákladem, je v němčině, má 156 stran a lze si ji objednat na adrese: radetzki@uni-bremen.de. Cena je 10 Euro + poštovné.

Jan Bistranin

MGR. VLASTIMIL POSPÍŠIL **26. 12. 1931 – 12. 10. 2017**

20. října 2017 jsme se v modlitebně BJB v Brně rozloučili s bratrem Vlastíkem Pospíšilem, čestným členem našeho spolku a jedním z jeho zakladatelů. Spolu s bratrem farářem Janem Jelínkem a synodním seniorem Pavlem Smetanou byl u první myšlenky na obnovení spolku potomků exulantů po roce 1989. EXULANTU věnoval mnoho času a úsilí, ať jako člen výboru nebo přednášející

na nejrůznějších setkáních. Jsme za jeho činnost vděčni.

Vlastimil Pospíšil se narodil v obci Šikavice-Faustynov u polského Zelova. Rodiče Pavel Emil Pospíšil a Matylda, roz. Němcová, byli potomky českých exulantů z 18. století a byli členy zelovského sboru evangelické reformované církve. Měli dvě děti – Vlastimila a Josefa. Živili se jako tkalci a zemědělci. Druhá světová válka negativně ovlivnila Vlastimilovy možnosti vzdělání. Sotva začal školní docházku, Němci uzavřeli pro české a polské děti všechny druhy škol, a to na celou dobu trvání války, takže rodiče byli nuceni učit děti sami. Když válka skončila, šel Vlastimil do polské školy, ale ještě v témže roce se mnozí Češi, mezi nimi i Pospíšilovi, stěhovali z Polska do vlasti svých předků, do Československé republiky. Usadili se v Albeřicích na Žluticku. Rodiče se snažili, aby si obě děti doplnily mezery ve školním vzdělání, a tak Vlastimil po splnění základní školní docházky navštěvoval dva roky zemědělskou školu a pak dálkově jedenáctiletku. V roce 1947 prožil znovuzrození a 31. 6. 1949 byl pokřtěn v řece Ohři na Žatecku kazatelem Vladislavem Marešem a stal se členem sboru Bratrské jednoty baptistů v Žatci. Usiloval o studium na Evangelické bohoslovecké fakultě v Praze, ale nebyl přijat. Až když se politická situace poněkud změnila k lepšímu, byl na fakultu přijat v roce 1957, jako jediný uchazeč z řad BJB. Studium na této fakultě ukončil v roce 1962. V témž roce byl povolán za kazatele sboru v Miloslavově u Bratislavy a ordinován ke kazatelské službě předsedou BJB Václavem Tomešem. Původně byl miloslavovský sbor založen potomky exulantů z první vlny reemigrace. Členové však byli rozptýleni ve třech okresech jižního Slovenska. Během působení kazatele Vlastimila Pospíšila zde došlo nejen k oživení duchovní práce, ale i k rekonstrukci modlitebny a postavení sborového domu.

Po šestnácti letech Pánem požehnané práce následovalo půlroční působení v brněnském sboru BJB, kam dojížděl z Miloslavova (1978). V témže roce byl povolán do

kazatelské služby pražského vinohradského sboru (31. 10. 1978 - 31. 10. 1988). V době jeho kazatelského působení ve vinohradském sboru byla provedena největší rekonstrukce modlitebny od roku 1915, kdy byla modlitebna postavena. Z deseti let své kazatelské práce tu prožil osm let při rekonstrukci a přístavbě sborových budov. V roce 1988 odešel k lítěti většiny členů sboru do kazatelské služby sboru BJB v Chebu (31. 10. 1988 - 31. 3. 1996).

Při kazatelském povolání konal bratr Vlastimil Pospíšil práci i pro celou Jednotu. Byl řadu let členem historické komise, komise teologické, členem Evropské federace baptistické mládeže (1968-1969), dvě desetiletí přednášel církevní a biblickou historii na Dálkovém semináři BJB. V letech 1979-1990 byl odpovědným redaktorem časopisu Rozséváč a členem Ústřední rady starších BJB v Československu. Po listopadové revoluci (1990-1993) se stal posledním předsedou Bratrské jednoty baptistů v Československu. V roce 1991 byl zvolen místopředsedou Ekumenické rady církví v Československu. Působil i v Kostnické jednotě jako předseda místního odboru v Brně a tři období byl i členem Ústředního výboru Kostnické jednoty v Praze.

K velkým zálibám bratra Pospíšila patřila historie. Publikoval řadu článků v církevních časopisech, podílel se na zpracování dějin baptistických sborů v Čechách a na Slovensku v publikacích „Niesli svetlo evangelia“ a „100 let života víry.“ Vydal tři sbírky básní – „Květy víry“ (1993), „Pašije“ (1994), „Květy naděje“ (1995). V roce 2001 vydal prózu na biblické téma nazvanou „Ráchel,“ v roce 2003 vydal knížku k 200. výročí založení Zelova „Návrat domů“. V roce 1984 mu bylo uděleno čestné občanství města Temple ve státě Texas USA.

Od roku 1996 žili s manželkou, akademickou malířskou Vlastou Švejdovou v Brně. To už byl duchodce. Ani tady však neochaboval ve službě kazatele evangelia ani v dalších činnostech. Jsme vděčni za jeho svědectví víry a křesťanského života.

Jan Bistranin

Vzpomínání na našeho kazatele

Už se tu nikdy neobjeví... Už nikdy nepřijde na návštěvu...

Přistěhoval se do našeho vinohradského sboru koncem sedmdesátých let minulého století se svojí maminkou. Oba se velice rychle vpravili do sborového dění, jakoby tu žili už dávno. Náš kazatel Vlastimil Pospíšil i jeho maminka, sestra Matylda, byli vzácní lidé a bylo s nimi dobře.

Jejich domácnost byla od počátku otevřená všem. Některé starší osamělé sestry byly u nich častými hosty. Přijíždělo také mnoho hostů ze všech koutů tehdejšího Československa, a také hosté z ciziny. Všichni byli vřele přijímáni.

Vlastík miloval děti, rád s nimi povídal, hrál, jezdil na výlety. Nechyběl snad na žádném sborovém výletu. Jen v době svého lázeňského pobytu po nemoci při našem pochodu chyběl.

V době jeho působení v Praze procházela modlitebna našeho sboru rekonstrukcí. Mnohé práce zastali tehdy dobrovolníci. Když se jich sešlo málo, náš kazatel Vlastík také nastoupil... Bylo-li potřeba rychle něco sehnat a dovézt a nebyl zrovna nikdo po ruce, on usedl za volant... Byly to tehdy jiné časy v době komunistické éry, všechno se muselo pracně shánět. Vlastík se osvědčil také jako výborný diplomat při vyjednávání nejrůznějších povolení úřadů.

Byl to náš pastýř. Chodíval rád navštěvovat členy svého sboru, ať už doma, v domově důchodců nebo v nemocnici. Bylo s ním dobře. Byl laskavý a šířil kolem sebe pokoj. I později, když už působil jinde, přijížděl čas od času na návštěvy do Prahy. Už nepřijede. Bude nám scházet...

Jan a Jana Kubaňovi

MALÝ PRŮVODCE VELKOU HISTORIÍ

Malostranské náměstí v Praze

Moje denní cesta do samoobsluhy potravin v Mostecké ulici začíná v Tomášské ulici rohovým domem „U tří Čápů“. Naproti v domě

bydlel hudební skladatel J. V. Tomášek. V současnosti jsou všechny domy z Malostranského náměstí k Valdštejnskému náměstí součástí sněmovny. Na protější straně je nejznámější dům „U zlatého jelena“ od K. I. Dinzerhofera, na kterém je sousoší sv. Huberta s jelenem od sochaře F. M. Brokoffa. Ulice končí známou hospodou „U Schnellů“ a na protější straně je roh paláce Smiřických, na kterém jsou na jednom domě dvoje sluneční hodiny. Jedny jsou na jižní straně – začátek Malostranského náměstí a druhé na východní, ke Schnellům.

Pokračuji Letenskou ulicí okolo kostela sv. Tomáše, odbočím vpravo do Josefské ulice k dalšímu klášternímu kostelu – sv. Josefa (založily Karmelitky r. 1692), kterou se vchází do Mostecké, která začíná Mosteckou věží a končí Malostranským náměstím. Mezi mnoha paláci a historickými domy blíže Saského domu je palác Kaunický (dnes srbské velvyslanectví).

Mimo Vackovy samoobsluhy jsou zde hotely, obchody se sklem, spořitelna a vše zaměřené na turisty. Místo knihkupectví je thajská masáž, místo pekárny a mandlu je hotel, místo mlékárny jsou dárkové předměty, místo bufetu (automatu) „mekáč“ (McDo-nalds). To vše ožívuje několik směnáren.

Mostecká ústí na Malostranském náměstí přímo proti místu, kde stával pomník Radeckého. Na spodní části náměstí (východní) v č. 23 je Kaiserštejnský palác, v kterém žila Ema Destiniová (1908-14). Dále na spodní části náměstí je nejznámější a snad nejslavnější budova, bývalá malostranská radnice, v které byla roku 1575 sepsána Česká konfese.

Mezi Kaiserštejnským palácem a mikulášským kostelem je místo, kde stával pomník maršála Radeckého. Teď tam jsou dvě lavičky, na kterých, když jdu z nákupu a je pěkné počasí, sedávám a těším se pohledem na malostranskou architekturu. Dívám se na domy pod Mikulášským kostelem: dům „U Kameného stolu“, později Malostranská kavárna, kde se scházeli významní umělci a spisovatelé, dnes je tam kafe – Starbucks.

K mikulášskému kostelu je přilepena budova, ve které bývala do roku 1620 Svatováclavská konfesní škola, ve které učil v létech 1611-13 Jiří Třanovský, autor kancionálu Cithara sanctorum. Po Bílé hoře bylo okolí věnováno jezuitům, kteří starou zástavbu zbourali, včetně kostela sv. Václava vysvěceného roku 1283 a začali se stavbou profesní jezuitské koleje a mikulášským kostelem, který se stal nejznámější a nejkrásnější barokní stavbou v Praze.

Celou západní stranu horního náměstí i královské místodržitelství obdržel od Ferdinanda II. Karel I. z Lichtenštejna. Byla to malá část majetku, kterou dostal od krále za věrné služby při likvidaci protestantských kacířů. Byl hlavním původcem popravy 27 českých pánů 21. 6. 1621 na Staroměstském náměstí. Říkalo se mu krvavý místodržitel.

Další rod, který zbohatl na pobělohorské bídě, byl rod Schwarzenberský, který získal i knížecí titul. Další byli Černínové a Valdštejnové, Heřman Černín z Chudenic byl hejtmanem pražským, a tedy hlavní organizátor popravy. Nechal popravit svého bratra Diviše, jediného katolíka, a svého kdysi největšího přítele Kryštofa Haranta z Polžic a Bezdruzic, se kterým se vypravil do svaté země. Tak vlastně byly na popravišti zastoupeny všechny tehdejší konfese.

Původní Česká konfese, kterou sestavili čeští stavové roku 1575, žádala náboženskou svobodu. Tento požadavek byl uzákoněn majestátem Rudolfa II. roku 1609. Tady to symbolicky připomíná Karel Nepraš 27 uličními litinovými sloupky, na kterých je posazeno 27 litinových hlav – každá je jiná, dívá se směrem ke kostelu a k morovému sloupu, který nechal postavit těsně před tím, než snědl jedovaté houby roku 1740 Karel VI., otec Marie Terezie.

Těch 27 litinových hlav Karla Nepraše symbolizuje, že vítězům není nic svaté. Církev dokázala využít zkonfiskované majetky k nákladným okázalým barokním stavbám a k usídlení mnoha cizích řádů. Tato tvrdá rekatolizace trvala až do tolerančního patentu roku 1781. Říká se, že josefínská reforma zrušila více církevních statků než husité.

Dnes se o tom moc nemluví. Jsem zvědav, jak dlouho symbolické Neprašovy hlavy vydrží vzdor současným vykladačům naší minulosti.

Mám na Karla Nepraše ještě jednu vzpomínku v souvislosti s odlitými hlavami. Potkal jsem ho v Nerudově ulici, řekl mi, že má odjet do slévárny ohledně odlitých hlav a je mu nepříjemné, že nemůže zároveň zaplatit deset tisíc slévačům za jejich práci. A že za dva dny má dostat honorář a nerad by tu cestu do slévárny opakoval, tak to jde zkusit půjčit si u kamarádů. Nabídl jsem mu, že mu ty peníze půjčím. Což se také stalo a za dva dny mi dluh na WC v restauraci „U Rudolfinu“ vrátil. Úspěšná transakce skončila u piva.

Na rohu ulice Karmelitské a Malostranského náměstí je dům, který patřil právnímu zástupci Jana Husa, Janu z Jesenice. Vedle je dům „U Glaubiců z Bučiny“, ve kterém je známá stará restaurace, kde se scházejí veteráni, důchodci, kteří už nebydlí na Malé Straně. Někteří museli opustit svoje původní domovy kvůli rozšíření sněmovny a senátu, nebo dostali odstupné od nových majitelů. Na začátku měli pocit křivdy, teď je většina spokojena, že nemusí bydlet v tom turistickém zmatku, který už není jenom sezónní, ale celoroční.

Setkávání bývalých sousedů je nepravdělné a při tom se proberou všechny možné události. V současnosti je na pořadu obnova pomníku. Jeden ze stálých návštěvníků navrhl, že je velmi logické, když jsou tam teď dvě lavičky, mohou tam stát i dvě sochy, a to generála Laudona a maršálka Josefa Václava Radeckého. Oba jsou národu známí a lidem opěvováni. Generála Laudona znají v každé vesnici i ženy a opěvují při každé příležitosti i na Silvestra. Města naopak opěvují nejznámější skladbou Johana Strausse staršího „Marš pro Radeckého“. Oba se skoro stejně zasloužili o prosazování našich evropských principů v 18. a začátkem 19. století. Tento dvojpomník přispěje také k tomu, že nebude místo pro veřejnou dopravu a náměstí se stane pěší zónou a pro proud pěších turistů se vytyčí jednosměrky.

Chtěl jsem to nákupní vzpomínání ukončit, ale dočetl jsem se v denním tisku, že na území Prahy 6, u Prašného mostu, tam kde kdysi byly tenisové kurty, je dnes park končící ochrannou zdí, kterou zde nechala postavit Marie Terezie. A pod tou zdí má stát velkopomník císařovny.

Naše skupina od Glaubiců si myslí, že to je urážející, aby císařovnu postavili ke zdi, dokonce na tak bezvýznamném místě. Zásluhy její rodiny jsou nesrovnatelné s jinými vládci, otec král a císař, dcera, královna a císařovna – s nimi vymřel habsburský rod po meči a po přeslici. Sám Karel VI. byl prvním vládařem, který vybojoval „pragmatickou sankcí“ rovnoprávnost žen s muži. Skutečné prosazení této vládní listiny stálo hodně bojového (válečného) úsilí. Jedním z jeho výsledků bylo, že se císařovně podařilo po sedmileté válce zbavit se Slezska. Mluvili jsme také o tom, že na Malostranském náměstí se uvolnila největší plocha po parkovišti. Bylo by to hezké, kdyby zde stála císařovna, nedařilo od Rakousku věrných generálů.

Nakonec někdo přišel s problémem navrácení mariánského sloupu na Staroměstské náměstí. Zde se názory liší, prý ale dojde ke kompromisu. Katolická strana navrhla ústupek, že pohled Panny Marie nebude nasměrován na popraviště, kde bylo popraveno 27 českých pánů. Přesto nedošlo k dohodě ani u Glaubiců. Hlavně proto, že veřejnost naší minulost dobře nezná, a pokud ano, tak zkrešleně – jednoznačně ve prospěch katolické církve. Jsem zvědav, kdy se dozvíme o naší minulosti a státnosti ze samizdatu.

Nejsem si zcela jist, zda jsme na něco nezapomněli. Podrobnosti o domech jsou převzaty od Dr. Emanuela Pocheho.

Josef Mundil

POZVÁNÍ DO LEŠNA 2018

V letošním roce vzpomínáme 390. výročí odchodu Českých bratří s Janem Amosem Komenským do Lešna a také 425. výročí jeho narození. Dalším velkým výročím je 100 let od vzniku České a Polské republiky. K těmto událostem připravuje spolek Exulant zájezd do Lešna. V programu je po cestě návštěva gotického hradu Chojnik, evangelické kostely Míru v obci Jawor a Swidnica. Přímou v Lešně počítáme s komentovanou prohlídkou města, návštěvou muzea s přednáškou, jak vypadalo město v Komenského době. Hlavním bodem je znovuodhalení pamětní desky Bible kralické v aule Státní vyšší odborné školy JAK, ekumenická bohoslužba, komorní koncert a slavnostní setkání s představiteli města a školy.

Termín zájezdu je doladován s lešenskými. Předběžně je stanoven na 6., 7., a 8. května. Tedy dvě noci. Nástupní místa v Praze – Černý most a Liberec. Plánovaná cena cca 2.500,- Kč, podle ceny za ubytování. Informace o termínu a ceně, jakkoli jsou velmi důležité pro rozhodování, jsou orientační, protože termín vydání věstníku koliduje s jednáním a budou upřesněny zájemcům.

Přihlášky prosím zasílat do 13. 4. 2018 na adresu: pavel.cap@email.cz, poštovní: Mgr. Pavel Čáp, Brechtova 4/778, schr.25, 149 00 Praha 415.

Šťastnou cestu.

Josef Čáp

Informační věstník zapsaného spolku EXULANT. Vydává EXULANT, zapsaný spolek. Vychází 2x ročně. Sídlo spolku i redakce: Jungmannova 22/9 (Husův dům), 110 00 Praha 1 – Nové Město, Česká republika. http://exulant.evangelnet.cz ISSN 1801-514X
